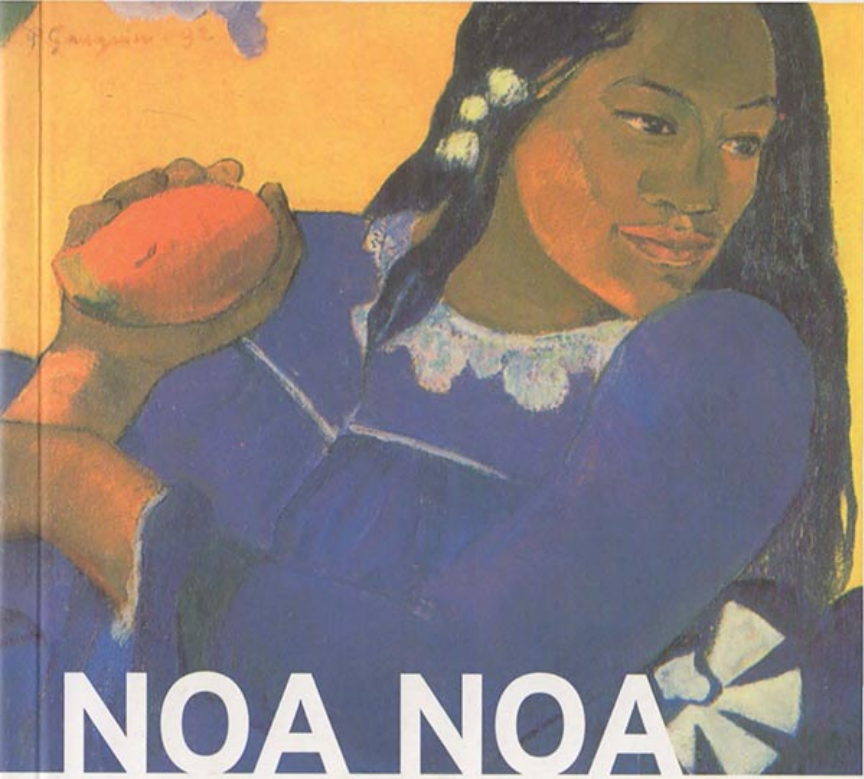

NOA NOA

Paul Gauguin

ithaki

Paul Gauguin
(Paris, 1848 - Markiz Adaları, 1903)

Yüzyılın başında yaygınlık kazanan, ilkel yaşama romantik bir geri dönüş arzusunu gerçekleştirmiş bir sanatçıdır.

1848'de Paris'te doğdu. 1865'te Deniz Kuvvetleri'ne katıldı. 1871 yılına kadar orada kaldı. Bu tarihte bir borsa şirketinde çalışmak üzere donanmadan ayrıldı. Ancak resim yapma tutkusu nedeniyle borsa şirketindeki işinden de ayrıldı ve kendisini tümüyle resim sanatına adadı.

Ailesini ve başarılı meslek yaşamını geride bırakarak Tahiti'ye yerleşti. Oradaki yaşamını anlattığı *Noa Noa* adlı kitabında "Yapay olan, geleneksel, alışılmış olan her şeyden kaçtım. Gerçeğe, doğaya giriyorum," diye yazmıştı. Tahiti'de ilkel sanatın tepkici, içgüdüsel doğruluğunu yakalamaya çalıştı. Rengi yalnızca dekoratif ya da duygusal amaçlarla kullanan ilk sanatçılardandı. Bunun yanı sıra doğal olmayan, sade üslubu da onu modern sanatın en önemli isimlerinden biri yapmıştır.

İthaki Yayınları - 116
İthaki Kitaplığı - 25
ISBN 975-8607-37-5

Paul Gauguin / *Noa Noa*

1. Baskı İstanbul, 2002

Kitabın özgün adı:
Noa Noa

İngilizceden çeviren: Niran Elçi

Redaksiyon: Gamze Sarı

© Bu çevirinin yayın hakları İthaki Yayınları'na aittir.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Kapak Tasarımı: Murat Özgül
Düzelti: Şule Cepcepoğlu
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan
Kapak ve İç Baskı: Kitap Matbaacılık
Cilt: Fatih Mücellit

İthaki Yayınları
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 81300 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97
www.ithakiyayinlari.com
penguenithaki@superonline.com

Noa Noa

Paul Gauguin

Çeviren:
Niran Elçi

GİRİŞ

"Birisi bana 'Zorunlusun,' dediği zaman isyan ederim. Doğa (benim doğam) aynı şeyi söylediği zaman, yenildiğimi bilerek boyun eğerim."

JEAN JACQUES ROUSSEAU

Büyük, gürültülü kentlerin ortaya çıkması ve standartlaştırılmış, mekanize yaşam tarzlarının gelişmesi ile, Batılı insan atalarının kovulduğu Cennet'e ilişkin eski masalları yine hatırladı. Bu, dünya üzerindeki Cennet sonsuza dek kaybedilmiş miydi, yoksa, belki de, yeryüzünde insanların kaçabileceği bozulmamış bir yer hâlâ var mıydı?

Geçtiğimiz yüzyılın Fransız sanatçıları bu Aden Bahçesi'ni çok aradılar. Barbizon ekolüne bağlı ressamlar, bu mutlu yeri Fontainbleau ormanının kıyısındaki, tecrit edilmiş bir köyde bulduklarına inandılar. Pissarro, Pontoise'nın sükûnetine çekildi ve burada, Cézanne ve Gauguin'in de aralarında olduğu daha genç ressamlara, çevredeki bahçelerin ve tepelerin resmini çizmeyi öğretti. Monet ile Renoir, Isle de France'ın kırsal huzuru ile yetindiler. Gauguin'in Güney Denizleri'ne doğru yola çıkmaya hazırlandığını işiten Renoir omuzlarını silkti: "Insan Batignolles'da *o kadar* güzel resim yapabiliyor ki!"

Orası gibi yerler huzursuz Paul Gauguin'i tatmin etmiyordu. Eski borsacı, kendi güvenliği ile birlikte karısının ve çocuklarının güvenliğini, kendi sanatsal özlemlerini tatmin etmek için tehlikeye attı. Kırk üç yaşında bir aile babasının –ki o dönemde yaşam kırkında sona eriyordu– Tahiti kadar uzak bir yere nasıl olup da kaçabileceğini hâlâ merak edenler, gezginlik ateşinin onun "kanında" olduğunu unutuyorlar. Paul Gauguin daha sekiz yaşına gelmeden okyanusu iki kere geçmişti: ailesi ile birlikte Peru'ya giderken ve sonra Fransa'ya geri dönerken. Genç bir adamken, Gauguin altı yılını denizci olarak geçirdi. Elbette, karısının züppe, tutucu ailesi ile birlikte Kopenhag'da kalırken huzur ve tatmin dışında her şeyi buldu.

Bir seferinde itiraf ettiği gibi, "çılgınca şeyler yapmasına" yol açan "bilinmeyene yönelik korkunç bir arzusu" vardı. Batı Hint Adaları'nda ışık, renk ve ilkellik buldu, ama sıtma ve dizanteri ziyaretini kısa kesmesine sebep oldu. Güney Fransa'da geçirdiği zamanlarda bazı görkemli resimler yarattı, ama Van Gogh ile yaşadığı sorunlar onu kaçmaya zorladı. Sade köylüleri ve balıkçıları ile Brittany, Fransa'nın Gauguin'e sunabileceği en ideal yer gibi görünüyordu. Kendi stilini ilk olarak orada yarattı. Empresyonizm'den koparak, sadeleştirilmiş formlar, düz renkler ve soyut tasarımları ile ayırt edilen, ilk gerçek anlamda özgün ve anıtsal tuvallerini burada yarattı. Ama üçüncü (ve son) ziyaretinde, dehşet içinde, Brittany'nin bile istila edildiğini ve onun için artık harap olmuş sayılacağını gördü.

Şubat 1890'da Gauguin, Danimarka'daki karısı Mette'ye şöyle yazdı:

"Ümit ederim bir Güney Denizi adasının ormanlarına kaçacağım ve orada... Avrupa'da para için verdiğimiz mücadeleden

uzakta, esriklik ve huzur içinde, sanat için yaşayacağım gün gelir –belki de kısa süre sonra. Orada, Tahiti'de, güzel tropik gecenin sessizliğinde, çevremdeki varlıklarla ahenk içinde, şehvetle çarpan yüreğimin tatlı tatlı mırıldanan müziğini dinleyebilirim. Sonunda özgür kalıp, para sorunlarından uzakta, yaşayabilir, şarkı söyleyebilir ve ölebilirim."

Ama kuşkularını giderip planını yürürlüğe koyması bir yılını aldı. Yolculuğunu finanse etmek amacıyla, Gauguin'in resimlerinin özel bir satışına ilgi çekmek için, eleştirmen Octave Mirbeau sanatçının niyetini halka hayranlıkla açıklayan bir yazı yazdı: "... medeniyetten kaçan ve kendisini daha iyi hissetmek için, tutkularımızın ve tartışmalarımızın gürültü patırtısı içinde boğulan iç sesleri daha iyi işitebilmek için, gönüllü olarak unutuluşu arayan bir adamın durumu bana sıradışı ve dokunaklı geliyor... Onu Martinique'e götüren aynı sessizlik ve yoğunlaşma, aynı yalnızlık ihtiyacı, şimdi onu daha öteye, doğası düşlerine daha çok uyan, Pasifik Okyanusu'nun onu nazik ellerle okşayacağı, yitirilip bulunmuş bir atanın eski ve güvenli sevgisini bahşedeceği Tahiti'ye götürüyor."

Aralarından ayrılan arkadaşları onuruna sanatçı ve yazarlar bir ziyafet de verdiler. Şerefe kadeh kaldırdıkları bir seferinde, şair Mallarmé, Gauguin'in "yeteneğinin zirvesinde, uzak bir ülkede, kendi doğası içinde yeni bir güç aramak üzere onu sürgüne götüren fevkalade vicdanına" hayranlık duyduğunu itiraf etti.

4 Nisan 1891'de Gauguin'e, bu "kokuşmuş" Paris'te zamanlarını "harcamak" yerine onunla gitmek isteyen arkadaşları tarafından trene kadar eşlik edildi. 3 Ağustos 1893'de, cebinde dört frankla, Marseilles'e geri dönmüştü. Tahiti'ye yaptığı aylar süren

yolculuk ile ilgili bildiklerimiz, en sadık arkadaşı, ressam Georges Daniel de Monfreid'e yazdığı, kötü yolculuk koşullarından şikâyet eden mektubu ile Mette Gauguin'e yazdığı, Melbourne, Sydney ve Yeni Kaledonya'nın başkenti Nouméa'da verdikleri molaları canlı bir dille tasvir ettiği, neşeli mektubuna dayanmaktadır. Kalabalık bir asker gemisi ile yaptığı uzun dönüş yolculuğu korkunçtu; hem karısına, hem arkadaşına, Marseilles'e vardıktan kısa süre sonra yazdığı mektuplarda, Kızıldeniz'den geçişteki aşırı sıcaktan bahseder ("Sıcaktan boğulan üç yolcunun cesedini denize atmak zorunda kaldık").

Buna karşın, Gauguin'in Güney Denizleri'nde ilk kalışı hakkında epey bilgi sahibiyiz. "Sevgili Mette"ye ve "Sevgili Daniel"e yazdığı pek çok ve genellikle pek detaylı mektuplar, hem adada, hem de Fransa'ya dönüşü ile "bu pis Avrupa'dan" ikinci ve son kaçışı arasında geçen iki yıl içinde yazdığı not yığınları –burada tercümesi yapılan, *Noa Noa*'nın ilk versiyonu için kullandığı notlar ve elbette, Paris'e getirdiği muhteşem resimler sayesinde.

Gauguin ne tam olarak eğitimli bir adamdı, ne de incelikli bir stilist. Ama bir yazar olarak, en az ressam kimliği ile olduğu kadar engelsiz ve kısıtsız ifade etti kendisini; keskin bir gözlem yeteneği ve karşılaştığı tüm şeylerin doğası hakkında bitmek tükenmek bilmez bir merakı vardı ve zaman zaman zor, hatta bazen son derece nahoş bir adam olsa da, mizacı tüm yaratıcı gayretlerinde çıkış bulan sıcakkanlı bir insandı. Dolayısıyla, Gauguin'in edebi tanıklığı, Delacroix'nın *Günlük*'ü ya da Van Gogh'un mektupları kadar kıymet buluyor. *Noa Noa* –Tahiti dilinde koku için kullanılan bir sözcük– Gauguin'in yazıları içinde en çok bilinenidir. Son altmış yıl boyunca, onu Düşler Ülkesi'nden çağdaş bir rapor niyetine okuyan binlerce kişiyi, heyecan verici bir otobi-

yografi, Okyanusya kültürüne ilişkin anlayışımıza bir katkı ya da Gauguin'in sanatını takdir etmemiz için bir yardımcı olarak büyüledi.

Metin üzerinde doğan nahoş bir çekişme henüz bir sonuca ulaşmadı –muhtemelen asla ulaşmayacak. Çünkü ilk kez genç ve gelenekdışı *La Revue Blanche*'ın iki sayısında çıkan (15 Ekim ve 1 Kasım 1897) ve ikinci kez 1901'de, kitap formunda, daha genişletilmiş olarak basılan *Noa Noa*, Gauguin ile arkadaşı, bilgili şair ve biyograf Charles Morice'in garip bir tür "işbirliğinin" meyvesidir. Morice kitap fikrinin, Tahiti resimlerinden bazılarını gördükten sonra kendisinden çıktığını ve ressamı bu ortak projeye başlaması konusunda ikna ettiğini iddia etti. Fakat Paris'ten Danimarka'ya gönderdiği mektuplarda Gauguin karısına, Morice ile işbirliğinden hiç bahsetmeden, Tahiti üzerine resimlerinin anlaşılmasını "kolaylaştıracak" bir kitap hazırlamakta olduğunu yazdı.

1901'e kadar çoktan Tahiti'ye dönmüş olan Gauguin, kitabın (*La Revue Blanche*'daki bölümler gibi, kitap da Gauguin ile Morice'i yazar olarak gösteriyordu) kopyalarını almak bile istemedi ve sanatçının oğulları Emil ve Paul (Pola), Morice'in babalarının müsveddesi konusunda aşırı özgür davranmış olduğunu ima ettiler. Gauguin biyografisinde (1919) Morice kendini savundu. Biyografide, giriş bölümleri ve kendisine ait bazı şiirler dışında (mevcut basımda hiçbiri yer almamaktadır), yalnızca Gauguin'in müsveddesinin editörlüğünü yaptığını, bu versiyonu ressama okuduğunda, Gauguin'in onayını aldığını belirtmektedir.

Bugün, Gauguin tarafından başta Morice'e verilen müsveddenin ve Gauguin'in Tahiti'de kaldığı ikinci seferde genişletilmiş haliyle yeniden yazdığı ve enfes bir şekilde resimlendirdiği met-

nin tıpkıbasımlarına sahip olduğumuzdan, adil bir yargıya varabilecek durumdayız. Sonuç olarak, 1901 metninde, Gauguin'in aceleyle yazılmış müsveddesine, profesyonel bir yazar olan Morice açısından mümkün olduğu ölçüde sadık kalınmış olduğu anlaşılmaktadır. Her durumda, Morice ne tür bir üslup değişikliği yapmış olursa olsun, ilk *Noa Noa*, her sayfasında, en az ikincisi kadar, diğer yazılarında ve kuşkusuz resimleri, heykelleri ve grafik çalışmaları aracılığı ile açığa vurduğu gerçek Gauguin ruhu ile ışımaktadır.

Kitabın okunması, Gauguin'in metropolitan Fransa'dan binlerce kilometre uzağa kaçmasına neden olan zorlayıcı sebepleri hemen anlamamızı sağlamaktadır. Bununla beraber, pek çok Fransız onu bir maceracı, hayattan kaçan, kendi kendini reklam eden bir insan ve değişmez bir şekilde, karısını ve çocuklarını terk eden kalpsiz bir canavar olarak nitelemiştir (aslında karısının yanına gelmesini, çocukları da beraber getirmesini istemişti!). Bu suçlamaların ne ölçüde haklı olduğunu burada tartışmaya gerek yoktur –onun durumu, kırk kadar kitapta ve sayısız makalede enine boyuna tartışılmıştır. Ama aradığı özgürlük, öncelikli olarak her dönemde ve her ülkede, ani ve pervasız bir isyanla, görünmez prangalarını atmaya çalışmış orta yaş erkeğinin nevrotik düşü değildir.

Onun istediği canlanmadır, özellikle de, nihai manifestosu Empresyonizm (ki başta oldukça devrimci görünmüştü) olan Doğalcılık angaryası içinde tamamen bayatlamasından korktuğu sanatı için istediği bir canlanma. Gauguin, yalnızca, bir Rönesans öncesi atmosferi özlemi içinde olduğundan bir "gerici" olarak adlandırılabilir. O Rönesans öncesi atmosfer ki, hayatın her yönünün ayinleştirilmesine ve kurumlaştırılmasına rağmen,

Gerçeklik'in bir kölesi olmayan sanatçı, fantezi ve imgelem ile serbestçe oynayabiliyordu. Ama Gauguin aynı zamanda, geleceğe uzanmaya çalışan büyük bir yenilikçiydi. Tahiti yolculuğundan çok önce, estetik felsefesini dile getirmişti: "Çizgilerin ve renklerin düzenlenmesi yoluyla, insan yaşamından ya da doğadan bazı konuları kullanarak, senfoniler ve sözcüğün bayağı anlamıyla, gerçekle hiçbir ilgisi olmayan ahenkler elde ediyorum; doğrudan hiçbir fikri temsil etmiyorlar, ama müziğin yaptığı gibi, sizi düşünmeye sevketmeliler, fikirlerin ve imgelerin yardımı olmadan, yalnızca, beyinlerimiz ve bu tür renk ve çizgi düzenlemeleri arasında var olan gizemli ilişkiler aracılığı ile."

Eski ortaçağ duvar halıları, freskler ve elyazmaları üzerindeki "soyut" manzaralar, onun idealine oldukça yakındı. Ama, Batılı Rönesans sonrası geleneğin daimi ayartmasından uzakta, bu tür karşı-doğalcı sanatın yaratılması için gereken atmosfer içinde yaşamak için, Gauguin ilkellerin dünyasına kaçması gerektiğini hissetti. Onların sanatı kısa süre sonra birkaç öncü eleştirmen tarafından keşfedilecek ve değerlendirilecek, fakat gelecek onyıllar boyunca doğal tarih müzelerinde hapis kalacaktı. Sir Kenneth Clark'ın belirttiği gibi: "O (Gauguin), zamanda bir yolculuk yapmayı başarmak için, uzamda büyük bir yolculuk yapmak zorunda kaldı."

Gauguin Tahiti'de ruhunun aradığı şeyi bulabildi mi?

Rüyalarının tam anlamıyla gerçekleşmesi için fazla geç kalmıştı. Gauguin'in Papeete'ye gelişinden on bir yıl önce, Kral 5. Pomare tahttan feragat etmek zorunda kalmış, birkaç yıldır adayı gayriresmi bir şekilde yönetmekte olan Fransızlar, adanın Fransa'nın kolonisi olduğunu ilan etmişlerdi. *Noa Noa*'dan ve Gauguin'in mektuplarından öğrendiğimize göre, ressam tam da

eski hükümdarın cenazesine tanık olacağı zamanda gelmişti. 1891'e kadar, en azından başkent o kadar Avrupalılaşmıştı ki, Gauguin tüm bu pahalı ve tehlikeli yolculuğun büyük bir hata olduğundan korkmaya başlamıştı: "Bunun sebebi Avrupa'ydı –silkinip üzerimden atmak istediğim Avrupa. Sömürge züppeliğinin abartıcı koşulları altında, medeniyetimizin gelenekleri, modaları, ahlaksızlıkları ve saçmalıklarının taklidi, hatta karikatürleşme derecesinde gülünçlüğü idi uzaklaşmak istediğim.

"Bu uzun yolculuğu, tam da kaçmaya çalıştığım şeyi bulmak için mi yapmıştım?"

Ama bu noktanın ötesine giden okuyucu –bu kısa ve güçlü deyişin cazibesine ve baştan çıkarmasına kim karşı koyabilir ki?– Papeete'den kilometrelerce uzaktaki küçük köylerde özgün güzelliğin ve gücün bir kısmının hâlâ var olduğunu kısa süre sonra öğrenecektir. Gauguin orada, ölümsüz resimlerinin pek çoğuna modellik eden ve Gauguin'in iddiasına göre ondokuzuncu yüzyılın kasvetli, mekanikleşmiş ve ticarileşmiş toplumuna rağmen hayatta kalmayı başarmış Okyanusya teolojisinden parçaları, Maori mit ve efsanelerini dudaklarından dinlediği, bozulmamış, genç bir yerli kız ile yaşarken mutluluk ve tatmin bulmuştur. (Aslında bu bilgilerin çoğunu Papeete'deki bir Fransız subayından ödünç aldığı bir kitaptan edinmişti; başka ilkel topluluklarda olduğu gibi Okyanusya'da da, soysal inançlara ilişkin sırlar yalnızca erkeklere aktarılırdı).

Goethe otobiyografisini bilgece, *Dichtung und Wahrheit* olarak adlandırmıştı. Tahiti'de sürdüğü tensel, keyifli hayata ilişkin Gauguin'in tasviri de şiir ile gerçeğin akıllıca bir karışımı olabilir. Kopenhag'a ya da Paris'e gönderdiği, genellikle kaygı dolu mektuplarına güvenebilirsek gerçek, *Noa Noa*'nın bizi inandıracağın-

dan çok daha az hoştur. Kuşkusuz pek çok derin ve engelsiz haz saati yaşanmış olmalıydı. Yeni teşebbüsünün başlarında, *Noa Noa*'nın ilk sayfalarında yer alan neşe patlamaları, 1946'da yayınlanan, Mette'ye yazdığı mektupların ilk bölümlerinde de tekrarlanmaktadır. *Noa Noa*'da şunu okuruz: "Sessizlik! Tahiti gecesinin sessizliğini tanımayı öğreniyorum. Bu sessizlikte, yüreğimin atışından başka hiçbir şey duymuyorum."

Karısına yazdığı bir mektupta da: "Tahiti'de gecenin sessizliği her şeyden daha garip. Hissedilebiliyor; bir kuşun ötüşü bile bozmuyor bu sessizliği."

Noa Noa'da: "Onları kıskanıyordum. Onların çevremdeki mutlu, huzurlu yaşamlarına bakıyordum..."

Mette'ye yazdığı bir mektupta: "Bir de bu insanlara vahşi diyorlar!... Şarkı söylüyorlar; asla hırsızlık yapmıyorlar; kapımı hiç kapatmıyorum; öldürmüyorlar..."

Sanatı Gauguin için her şeyden daha fazlasını ifade ediyor olsa da, *Noa Noa*'da resim yapmaktan neredeyse hiç bahsedilmiyor. Ama Louvre, Metropolitan Müzesi, Chicago Sanat Enstitüsü ve New York Çağdaş Sanat Müzesi'ne giden herhangi birinin de bilebileceği gibi, o iki yıl çok verimli geçen bir süreydi.

Karısına şöyle yazmıştı: "Son çalışmalarımdan oldukça memnunum, üzerime bir Okyanusya karakteri doğduğunu hissediyorum ve burada yapmakta olduğum şeyin başka kimse tarafından yapılmadığını, Fransa'da benzerinin bilinmediğini iddia edebilirim. Ümit ederim ki, bu yenilik, ibreleri benim lehime çevirir."

Avrupa'ya dönüşünden hemen önce De Monfreid'e: "Bazı ayları boşa giden iki yıllık ziyaretim sırasında, muhtelif kalitelerde altmış altı resim ve bazı ultrabarbar heykeller yaptım. Tek başına bir adam için yeterli."

Ama aynı zamanda, doğa ve insanın birlik içinde olduğu, ebedi barış egemenliği altında birleşmiş olduğu *Noa Noa*'nın parlak renklere bezeli sayfalarını karartmasına izin verilmeyen parasal güçlüklere, açlığa, hastalığa, mutlak ümitsizliğe de atıflarda bulunulmaktadır.

Bu kitapta, orada daha genç, daha barbar ve çok daha bilge olduğunu hissetse de, Gauguin bu mutlu adaya tekrar dönme beklentisi içinde olduğunu belirtmez. Ama Aden bahçesine dönmüştür ve 1895'te Tehura'yı evlenmiş bulsa da, onun yerini alacak başka bir genç kız, Pahura vardır. Önünde daha, büyük resimlerle dolu sekiz yıl vardır, ama aynı zamanda çoğu insanın dayanamayacağı kadar büyük acılarla da doludur bu sekiz yıl. De Monfreid'e son haykırışı, "Bütün bu kaygılar beni *öldürüyor*," 8 Mayıs 1903'teki[1] yapayalnız ölümünden birkaç hafta önce kaleme alınmıştır. O sırada, bu asla huzur bulmayan, maceracı adam, yirmi ay önce Tahiti'den ayrılıp yerleştiği Markiz Adaları'ndaki Hiva-Oa (Dominica)'dadır.

Özellikle ümitsiz bir ruh hali içinde, Gauguin De Monfreid'e Hiva-Oa'dan Fransa'ya dönmesinin iyi olup olmayacağını sormuştur. Ama sadık dostu buna karşı çıkmıştır: "Geri gelmemekle en iyisini yaparsın... Artık onurlu ölülerin dokunulmazlığını yaşıyorsun... İsmin sanat tarihine geçti."

Edebiyat tarihine, diye de ekleyebilirdi. Ebette, Tahiti üzerine kitap kıtlığı çekmiyoruz. Bazıları çok uzun, pek çoğu da melodramatik detaylarla dolu ve yalnızca birkaçı gerçekten edebi-

1 Temelsiz olarak, son yıllarında Gauguin'in cüzamın bir kurbanı olduğu iddia edilmiştir. Aslında, Ocak 1895'te, Tahiti'ye bir daha dönmemek üzere son kez gidişinden birkaç hafta önce, bir sokak fahişesinden kaptığı frengiden muzdaripti. Henüz tedavisi bulunamamış olan hastalık, yavaş yavaş bedeninin her yerini etkilemiş, vücudunun yaralarla kaplanmasına, görme duyusunun zayıflamasına ve "korkunç acılara" sebep olmuştu. Neyse ki, beyni sonuna dek işlemeye devam etmişti. Fazla çalışmanın ve endişelerin zayıflattığı Gauguin, bir kalp krizi sonucunda öldü. İlkel kulübesini son ziyaret eden dostu, Protestan papazı Vernier idi. Son sohbet konusu da, ölümünden birkaç saat önce, Flaubert'in *Salammbô*'sü idi.

dir. Ama *Noa Noa*, alçakgönüllü ve kısa olsa da, bir şairin ruhunu, Güney Denizi adalarına sanatçıdan önce giden Herman Melville, Pierre Loti ve Robert Louis Stevenson'ınki kadar gerçek bir sevecenliği açığa çıkarıyor. Nasıl Gauguin Maori cazibesinin büyüsüne kapılmadan duramamışsa, okuyucu da, ressamın bu parlak çeviri ile sunulan[1] sözlerinin ince ayartıcılığına karşı koymakta güçlük çekecektir.

O tuhaf, yine de horgörülemez adamın duygularını paylaşan okuyucu, özel bir anda bu Mutsuzluk Dağı'nın şöyle yazabildiğini görmekten memnunluk duyacaktır: "Medeniyet yavaş yavaş üzerimden dökülüyor. Yalın bir şekilde düşünmeye ve komşum için pek az nefret hissetmeye başlıyorum –daha doğrusu onu sevmeye başlıyorum. Özgür bir yaşamın tüm keyifleri –hayvani ya da insani– artık benim. Yapay olan, geleneksel, alışılmış olan her şeyden kaçtım. Gerçeğe, doğaya giriyorum."

ALFRED WERNER

1 Fransızcadan İngilizceye yapılan çeviriye atıfta bulunuluyor. (ç.n.)

NOA NOA

"Dites, qu'aves-vous vu?"[1]
CHARLES BAUDELAIRE.

Haziran'ın sekizinde, geceleyin, altmış üç günlük yolculuktan ve altmış üç günlük heyecanlı bir bekleyişten sonra, denizin üzerinde zikzaklar çizen garip ateşler algıladık. Kasvetli gökyüzünden, kenarları çentikli, siyah bir koni koptu.

Morea'ya döndük. Tahiti önümüzdeydi.

Saatler sonra şafak söktü ve yavaşça resiflere yaklaştık, kanala girdik ve kazasız belasız limana demirledik.

Adanın bu kısmına ait ilk manzara pek sıradışı bir şey sunmuyor; örneğin, muhteşem Rio de Janeiro Koyu ile asla karşılaştırılamaz.

Eski tufanlardan birinde sulara gömülmüş bir dağın zirvesi burası. Yalnızca en ucu suların üstünde kalmış. Bir aile oraya kaçmış ve yeni bir ırk kurmuşlar –sonra kıyı boyunca mercanlar yukarı doğru tırmanmış, zirveyi çevrelemiş ve yüzyıllar içinde yeni bir kara parçası yaratmış. Ada hâlâ da genişlemekte, ama engin okyanusun vurguladığı, baştaki yalnızlık ve tecrit özelliklerini koruyor.

1 "Söyleyin, ne gördünüz?" "Yolculuk" adlı şiirinden.(ylın.)

Saat ona doğru valiye, Zenci Lacascade'a resmi ziyaretimi yaptım. Beni sanki önemli bir kişiymişim gibi karşıladı.

Bu itibarı Fransız hükümetinin –neden bilmem– bana emanet ettiği göreve borçluydum. Doğru, *sanatsal* bir görevdi. Ama Zenci'nin gözünde bu sözcük casusluğun resmi adı idi ve ben onu içine düştüğü aldanmadan kurtarmak için boşuna çabaladım. Çevresindeki herkes onun inancını paylaşıyordu ve görevim için hiçbir ücret almadığımı söylediğimde kimse bana inanmadı.

Papeete'de yaşam kısa sürede bir yük haline geldi.

Bunun sebebi Avrupa'ydı –silkinip üzerimden atmak istediğim Avrupa. Sömürge züppeliğinin abartıcı koşulları altında, medeniyetimizin gelenekleri, modaları, ahlaksızlıkları ve saçmalıklarının taklidi, hatta karikatürleşme derecesinde gülünçlüğü idi uzaklaşmak istediğim.

Bu uzun yolculuğu, tam da kaçmaya çalıştığım şeyi bulmak için mi yapmıştım?

Yine de, ilgimi çeken bir olay oldu.

O sırada Kral Pomare ölümcül derecede hastaydı ve sonu her an bekleniyordu.

Kent yavaş yavaş, kendine özgü bir manzaraya bürünmüştü.

Tüm Avrupalılar, tüccarlar, memurlar, subaylar ve askerler, her zamanki gibi caddelerde gülüp şarkı söylüyor, fakat bu sırada yerliler, ciddi çehreleri ve alçak sesleri ile sarayın çevresinde kendi aralarında konuşuyorlardı. Limanda, mavi deniz üzerindeki turuncu yelkenlilerde sıradışı bir hareketlilik vardı ve mercan hattı sık sık ve aniden, güneş altında gümüşi bir parıltı ile parlıyordu. Çevre adaların yerlileri krallarının son anlarına ve imparatorluklarının Fransa tarafından kesinlikle sahiplenildiği ana yetişmek için buraya seğirtiyorlardı.

Yukarıdan gelen işaretlerden haber almışlardı bunu, çünkü ne zaman bir kral ölüme yaklaşsa, dağların belli yerleri günbatımında kara noktalarla kaplanırdı.

Kral öldü ve sarayda, amiral üniforması içinde yatırıldı.

Orada kraliçeyi, Maraü'yü gördüm –ismi buydu. Kraliyet salonunu çiçekler ve dokumalarla süslüyordu. Bayındırlık işleri müdürü cenaze ile ilgili *sanatsal* düzenlemeler hakkında fikrimi sorduğunda, ona kraliçeyi gösterdim. Irkına ait fevkalade içgüdü ile çevresindeki her yere zerafet saçmış, dokunduğu her şeyi bir sanat eserine dönüştürmüştü.

Bu ilk karşılaşma sırasında onu anlayışım eksik kaldı. Hem insanlar, hem nesneler arzuladığımdan o kadar farklı çıkmıştı ki, hayal kırıklığına uğramıştım. Bütün bu Avrupai saçmalıklardan tiksinmiştim. Yapay, cafcaflı Avrupa cilası altında, bu zaptedilmiş ırka ait milliyetçilik, temel gerçeklik ve ilkel güzelliğin ne kadarının hâlâ yerinde olduğunu ayırt edemeyecek kadar çabuk karara varmıştım. Bir anlamda, hâlâ kördüm. Bu kraliçede, çoktan olgunluk çağına girmiş asil bir güzelliğe ilişkin izler taşıyan, sıradan, şişman bir kadın gördüm. Onu tekrar gördüğümde ilk yargım değişti. Onun "Maori cazibesinin" büyüsüne kapıldım. Tüm melezleşmelere rağmen kanındaki Tahiti özellikleri hâlâ son derece saftı. Bir de atası, büyük şef Tati'nin hatırası, ona, erkek kardeşine ve tüm ailesine gerçekten heybetli bir ihtişam görüntüsü veriyordu. Irkının görkemli heykelsi yapısına sahipti; geniş, aynı zamanda da zarif. Kolları iki tapınak sütunu gibiydi, basit ve düz; ve omuzlarının yatay hattıyla tüm bedensel yapısı ile yukarıda, bir noktada biten muazzam boyu, bana Teslis Üçgeni'ni hatırlatıyordu. Gözlerinde, zaman zaman aniden tutuşan ve çevresindeki tüm yaşamları alevlendiren belirsiz, tutku izleri

gibi bir şey yanıyordu. Belki de, adanın okyanustan doğuşu böyle olmuştu, üzerindeki bitkiler güneşin ilk ışını altında böyle çiçek açmıştı...

Tüm Tahitililer siyahlara büründüler ve iki gün boyunca keder dolu ağıtlar, ölenin ardından yazıklanan şarkılar söylediler. Sanki Sonata Pathétique'i dinliyordum.

Sonra cenaze günü geldi.

Sabah onda saraydan ayrıldılar. Askeri birlikler ve yetkili kişiler beyaz kask ve siyah frak, yerliler ise kendi matem giysilerini giymişlerdi. Tüm mıntıkalar düzen içinde yürüyor, her birinin lideri elinde bir Fransız bayrağı taşıyordu.

Aruë'de durdular. Orada tasviri mümkün olmayan bir anıt bulunur –çimentoyla birbirine tutturulmuş şekilsiz bir mercan kayaları kütlesi. Doğal bitkilerin ve ortamın süslü güzelliği ile acı verici bir karşıtlık yaratmaktadır.

Lacascade geleneksel şablona uygun bir söylev verdi ve bir tercüman mevcut Fransızlar için konuşmasını çevirdi. Sonra Protestan papaz Tati'nin, yani kraliçenin kardeşinin karşılık verdiği bir vaaz verdi. Hepsi buydu. Memurlar arabalara doluşup gittiler. Bana biraz, "at yarışlarından dönüşü" hatırlattı.

Yoldaki kargaşada Fransızların aldırmazlığı havayı belirledi ve onca günlük ciddiyetten sonra, halk neşesini yeniden buldu. *Vahina*'lar yine *tané*'lerinin kollarına girdiler, canlı canlı gevezelik ettiler ve güçlü, çıplak ayaklarıyla yoldaki tozu kaldırırarak kalçalarını salladılar.

Fatü Nehri'nin yakınında genel bir dağılma oldu. Kadınlar burada taşların arasına saklanarak çömeldiler. Eteklerini bellerine kadar kaldırarak suyun içinde, yürüyüşten ve sıcaktan dolayı yorulmuş butlarını ve bacaklarını serinlettiler. Böylece temiz-

lenmiş olarak, sırtları doğrulmuş ve korselerinin müslin kumaşı altında göğüslerini kaplayan iki kabuğun uçları dimdik, yine Papeete yoluna çıktılar. Genç, sağlıklı hayvanların zerafetine ve esnekliğine sahiptiler. Üzerlerinden karışık bir koku geliyordu, yarı hayvani, yarı bitkisel bir koku; kanlarının ve hepsinin saçlarına taktığı gardenyaların *–tiaré–* kokusu.

"*Téiné merahi noa noa* (şimdi çok güzel kokuyor)," diyorlardı.

* * *

Prenses, yalnızca bir *paréo*'ya[1] bürünmüş, yatakta yarı hasta uzandığım odama girdi. Makam sahibi bir kadını kabul etmek için ne giyim ama!

"*Ia orana* (seni selamlıyorum), Gauguin," dedi. "Hastasın, sana bakmaya geldim."

"Adın nedir, peki?"

"Vaïtüa."

Vaïtüa, Avrupalıların her şeyi kendi seviyelerine indirgedikleri bu ülkede böylesi kaldıysa, gerçek bir prensesti. Fakat aslında bana, siyah elbiseli, çıplak ayaklı ve kulağının arkasına güzel kokulu bir çiçek sıkıştırmış, sıradan bir ölümlü gibi gelmişti. Yeğeni olduğu Kral Pomare için yas tutuyordu. Babası Tamatoa, subaylar ve memurlar ile tüm ilişkilerine ve amiralin evindeki kabullere rağmen, kral ailesinden bir Maori dışında herhangi bir şey olmayı hiç arzu etmemişti. Gazap anlarında devasa bir kavgacıydı, ziyafet akşamlarında ise ünlü bir âlemci. Ölmüştü. Anlatılanlara bakılırsa, Vaïtüa ona çok benziyordu.

Beyaz migferi başında, adaya yeni gelmiş bir Avrupalının küstahlığıyla, dudaklarımda kuşkucu bir gülümseme, bu düş-

1 Yerlilerin sarındığı kuşak, tek giyim eşyaları.

müş prensese baktım. Ama nazik olmak istiyordum.

"Gelmekle nezaket göstermişsiniz, Vaïtüa. Birlikle birer absent[1] içelim mi?"

Parmağımla yeni satın alınmış, odanın bir köşesinde, yerde duran şişeye işaret ettim.

Ne hoşnutsuzluk, ne de heves gösteren kız gösterilen yere gitti ve eğilerek şişeyi aldı. Bu hareket ile hafif, saydam elbisesi kasıklarının üzerinde sıkıca gerildi –bir dünyayı doğurabilecek o kasıklar üzerinde. Ah, bir prenses olduğu şüphe götürmezdi! Ataları? Gururlu ve cesur devler. Güçlü, gururlu, vahşi başı geniş omuzlarının üzerine sağlamca oturtulmuştu. Başta onda yalnızca bir yamyam çenesi görmüştüm, parçalamaya hazır dişler, zalim ve kurnaz bir hayvanın sinsi bakışları ve güzel, asil alnına rağmen onu çok çirkin bulmuştum.

Yatağıma oturmak aklına gelmez, diye umut ediyordum! Bu kadar çelimsiz bir mobilya parçası ikimizin birden ağırlığını taşımazdı...

Ama yaptığı tam olarak bu oldu.

Yatak gıcırdadı, ama dayandı.

İçerken birkaç kelime ettik. Ama sohbetimiz canlanmak istemedi. Sonunda tamamen ağırlaştı ve sessizlik hüküm sürdü.

Prensesi gizlice inceledim. O da gözucuyla bana bakıyordu. Zaman geçti ve şişe yavaş yavaş boşaldı. Vaïtüa cesur bir içiciydi.

Prenses bir Tahiti sigarası sardı ve içmek üzere yatağa uzandı. Ayakları, mekanik bir hareketle devamlı yatağın ayak ucundaki ahşabı okşuyordu. Yüz ifadesi gözle görülür bir şekilde yumuşadı, nazikleşti ve gözleri parladı. Dudaklarından düzenli bir tıslama sesi kaçmaktaydı. Kanındaki şehvet hakkında derin de-

1 Pelinotu ile yapılan anasonlu, yeşil bir içki. (ç.n.)

rin düşünmekte olan bir kedinin mırlamalarını dinlemekte olduğumu hayal ettim.

Çok değişken olduğumdan, şimdi onu çok güzel buluyordum ve çarpıntılı bir sesle bana, "Çok iyisin," dediği zaman üzerime büyük bir tedirginlik çöktü. Prenses gerçekten de pek nefisti...

Kuşkusuz beni memnun etmek için, bir fabl anlatmaya başladı. La Fontaine'den *Ağustos Böceği ile Karınca* –onu eğiten rahibeler ile geçirdiği çocukluk günlerinden bir anı.

Sigara tamamen yanmıştı.

"Biliyor musun, Gauguin," dedi prenses ayağa kalkarken, "sizin La Fontaine'i sevmiyorum."

"Ne? Bizim *iyi* La Fontaine'i mi?"

"Belki gerçekten *iyi*dir, ama öne sürdüğü ahlak çirkin. Karıncalar..." (ağzı tiksinti ifade ediyordu). "Ah, ağustos böcekleri, evet. Şarkı söylerler, şarkı söylerler, hep şarkı söylerler!"

Ve gururla, bana bakmadan, parlak gözleri çok uzaklarda bir yere dikilmiş, ekledi:

"Burada hiçbir şey satılmazken dünyamız ne kadar güzeldi! Bütün yıl boyunca insanlar şarkı söylerdi... Her zaman şarkı söylemek, her zaman vermek!..."

Sonra gitti.

Başımı tekrar yastığa koydum ve uzun bir süre boyunca o hecelerin anısı beni okşadı:

"*Ia orana, Gauguin.*"

Kral Pomare'nin ölümü ile ilişkilendirdiğim bu olay, ölümün kendisinden ve törenlerden daha derin izler bıraktı bende.

Papeete'nin halkı, yerli ve beyaz, kısa süre sonra ölü kralı

unuttu. Çevre adalardan, kraliyet dalkavukluğu olaylarına katılmak üzere gelenler gitti; yine binlerce turuncu yelkenli mavi denizi geçti, sonra her şey, alışılmış düzenine döndü.

Eksik olan sadece kraldı.

Onunla birlikle eski bir geleneğin son izleri de yok oldu. Onunla birlikte Maori tarihi kapandı. Sona erdi. Ne yazık ki, medeniyet –askerler, ticaret, resmiyet– galebe çaldı.

İçimi derin bir hüzün kapladı. Beni Tahiti'ye getiren rüya gerçek tarafından, merhametsizce yıkılmıştı. Benim sevdiğim eski zamanların Tahitisi idi. Şimdinin Tahitisi içime korku salıyordu.

Irkın kalıcı fiziksel güzelliği düşünülünce, tüm o eski ihtişamın, kişisel ve doğal alışkanlıkların, inançların ve efsanelerin yok olduğuna inanmak güç geliyordu. Ama geride izler bırakmış olsa bile, tek başıma bu geçmişin izlerini nasıl bulabilirdim? Bana rehberlik edecek birşeyler olmadan, onları nasıl ayırt edecektim? Darma dağın olmuş küllerden o ateşi nasıl canlandıracaktım?

Canım ne kadar sıkkın olursa olsun, hedefime ulaşmak için her şeyi, hatta "imkânsızı" denemeden pes etme alışkanlığım yoktur.

Kararımı çabuk verdim. Papeete'yi terk edecektim ve bu Avrupai merkezden uzaklaşacaktım.

Ormanda yerlilerle samimi bir hayat sürersem, sabırla, yavaş yavaş Maori'lerin güvenini kazanabileceğimi, onları *tanıyabileceğimi* hissediyordum.

Bir sabah, subaylardan birinin büyük bir incelik göstererek emrime verdiği arabayla, "kulübemi" aramak üzere yola çıktım.

Titi isimli *vahina*'m da bana eşlik ediyordu. İngiliz ve Tahiti melezi idi ve biraz Fransızca biliyordu. Yolculuk için en iyi giy-

sisini giymişti. *Tiaré*'si kulağının arkasındaydı; hasır şapkası bir kurdele, samandan çiçekler ve portakal renkli kabuklarla süslenmişti; uzun, siyah saçları omuzlarına dökülüyordu. Arabada olmaktan gurur duyuyordu, bu kadar zarif olmaktan, önemli ve zengin olduğuna inandığı bir adamın *vahina*'sı olmaktan gurur duyuyordu. Gerçekten çok güzeldi ve gururunda aptalca hiçbir şey yoktu, çünkü o görkemli çehre ırkına çok yakışıyordu. Uzun, feodal tarihinin ve güçlü şeflerden oluşan sayısız atalarının anısına, bu ırk o fevkalade gurur ifadesini hâlâ korumaktadır. Çok iyi biliyordum ki, onun hesapçı aşkı, Parislilerin gözünde, bir fahişenin günahkar yumuşakbaşlılığından daha büyük önem taşımayacaktır. Ama bir Maori fahişenin aşk dolu tutkusu koket bir Parislinin edilgenliğinden farklı bir şeydir –çok daha farklı! Kanında, aşkı ile beslenen, aynı aşkı ölümcül bir parfüm gibi saçan bir ateş vardır. Bu gözler ve bu ağız yalan söyleyemez. Hesapçı ya da değil, yalnızca aşk konuşur onlarda...

Yolculuk kısa süre sonra tamamlanmıştı –birkaç önemsiz konuşma, zengin, tekdüze bir taşra. Sağda hep deniz, mercan resifleri ve zaman zaman dalgalar ve kayalarla aşırı şiddetli bir biçimde karşı karşıya gelerek fışkıran su kütleleri vardı. Solda ise büyük orman izlenimi veren kırlar.

Öğle olduğunda kırk beş kilometreyi tamamlamış ve Mataïea bölgesine ulaşmıştık.

Bölgede bir araştırma yaptım ve uygun bir kulübe bulmayı başardım. Sahibi kulübeyi bana kiraladı. Yakınlarda, içinde oturmaya niyetlendiği yeni bir kulübe yapıyordu.

Ertesi akşam Papeete'ye döndüğümüzde, Titi bana eşlik etmesini isteyip istemediğimi sordu.

"Daha sonra, birkaç gün içinde, yerleştiğim zaman," dedim.

Titi Papeete'de, birkaç âşığını art arda mezara göndermekle ün yapmıştı. Ama onu kenara itmeme sebep olan bu değildi. Onun yarı-beyaz kanıydı. Yerli ve gerçek Maori özelliklerinin derin izlerine rağmen, kurduğu ilişkiler o ayırt edici ırksal "farklılıklarından" pek çoğunu kaybetmesine sebep olmuştu. Öğrenmek istediğim şeylerin hiçbirini bana öğretemeyeceğini, aradığım o özel mutluluğu bana veremeyeceğini hissediyordum.

Kendi kendime, taşrada aradığım şeyi bulabileceğimi söylüyordum; tek yapmam gereken seçmek olacaktı.

* * *

Bir yanda deniz vardı; diğer yanda dağ, derin çatlaklara sahip bir dağ; kayalarına dayanan devasa bir mango ile sona eren devasa bir yarık.

Dağ ile deniz arasında, bourao ağacının tahtasından yapılmış kulübe duruyordu. İçinde yaşadığım kulübeye yakın bir başka kulübe daha vardı, *faré amu* (yemek yeme kulübesi).

Sabah oldu.

Denizin üzerinde, sahile yakın bir kano görüyorum ve kanoda yarı çıplak bir kadın var. Kıyıda, yine çıplak bir adam duruyor. Adamın yanında, yaprakları buruşmuş, hastalıklı bir hindistancevizi ağacı var. Altın kuyruğu aşağı sarkan ve pençelerinde dev bir hindistancevizi demeti tutan, devasa bir papağana benziyor. Adam ahenkli bir hareketle, iki eliyle ağır bir baltayı kaldırıyor. Yukarıda, gümüşi göğün üzerinde mavi bir iz bırakıyor ve aşağıda, ölü ağacın üzerinde pembe bir yarık. Günbegün, yüzyıllar boyunca birikmiş olan şevk burada, kışkırtıcı bir anda

tekrar hayata dönecek.

Erguvani toprağın üzerindeki yılansı, metalik sarı yapraklar bana, eski Doğu'nun gizemli, kutsal bir yazmasını düşündürüyor. Fark edilir bir şekilde, Okyanusya kökenli kutsal bir sözcüğü oluşturuyorlar, ATUA (Tanrı), tüm Hint adalarında hüküm sürmüş Taäta ya da Takata ya da Tathagata. Ve aklıma, güzelim yalnızlığım ve güzelim yoksulluğum ile ahenk içinde, gizemli bir öğüt, bir bilgenin sözleri geliyor:

Tathagata'nın gözünde, kralların ve onların elçilerinin ihtişamı ile görkemi, tükürük ve tozdan başka bir şey değildi;

Onun gözünde, saflık ve kirlilik altı naga'nın dansı gibidir;

Onun gözünde Buda'nın görüntüsünü aramak, çiçeklerin görüntüsünü aramak gibidir.

Kanoda kadın bazı ağları düzene koyuyordu.

Denizin mavi çizgisi, sık sık mercanların oluşturduğu dalgakıranın üzerinden aşan dalgaların yeşilliği ile bozuluyordu.

Akşam oldu.

Denizin kıyısında, kumların üzerinde bir sigara içmeye gittim.

Ufukta hızla batmakta olan güneş çoktan, sağımda duran Morea Adası'nın arkasına yarı saklanmış. Işığın oluşturduğu karşıtlık, göğün menekşe rengi parıltısı üzerinde dağların keskin ve garip bir siyahlık oluşturmasına sebep oluyordu. Eski, burçlu şatolara benziyorlardı.

Bu doğal mimarinin karşısında, feodal ihtişamın görüntülerinin hâlâ peşimi bırakmıyor olmasına şaşmalı mı? Şuradaki zirve, devasa bir miğfer sorgucu biçiminde. Çevresindeki, büyük bir kalabalığın gürültüsü gibi ses veren dalgalar, ona asla ulaşama-

yacak. Yıkıntıların ihtişamının ortasında sorguç tek başına duruyor, bir koruyucu ya da tanık gibi, gökyüzünün komşusu gibi. Orada, yukarıdaki kafadan, bir zamanlar yaşayan günahkâr bir ırkı yutan sulara gizli bir bakışın saplandığını ve ağzı olabilecek geniş çatlakta, geçmişin içinde uyuduğu suların üzerinde dolanan bir alay, bir acıma gülümsemesinin dolaştığını hissettim...

Gece çabuk çöküyor. Morea uyuyor.

* * *

Sessizlik! Tahiti gecesinin sessizliğini tanımayı öğreniyorum.

Bu sessizlikte, yüreğimin atışından başka hiçbir şey duymuyorum.

Fakat kulübemin önünde, birbirlerinden eşit uzaklıklarda duran bambu sazlarının arasında oynayan ayın ışığı, yatağıma kadar uzanıyor. Ve bu düzenli ışık araları aklıma bir müzik aleti getiriyor –eskilerin saz flütü, Maori'lerin tanıdığı ve *vivo* adını verdikleri flüt. Ay ile sazlar ona abartılı bir şekil vermişler –gün boyunca sessiz kalan, ama geceleyin, ayın lütfu ile, rüya görenin düşlerine çok sevilen melodileri getiren bir alet. Bu müziğin altında uykuya dalıyorum.

Gök ile aramda, pandanus yapraklarından, içine kertenkelelerin yuva yaptığı kırılgan bir çatıdan başka hiçbir şey yok.

Avrupa evlerinin oluşturduğu zindanlardan çok, çok uzaktayım.

Bir Maori kulübesi insanı yaşamdan, uzamdan, sonsuzdan ayırmaz...

Bu arada, kendimi burada çok yalnız hissettim.

Bölgede oturanlar ve ben birbirimizi uzaktan izledik ve ara-

mızdaki uzaklık hep aynı kaldı.

İkinci gün erzağımı bitirmiştim. Ne yapmalı? Hayatta ihtiyaç duyacağım her şeyi para karşılığında satın alabileceğimi düşünmüştüm. Yanılmışım. Kentin eşiğinden bir kere aşınca, yaşamak için Doğa'ya dönmemiz gerekir. O zengin ve cömerttir. Ağaçlarda, dağlarda, denizde sakladığı bitmek tükenmek bilmez hazinelerinden payını isteyen kimseyi geri çevirmez. Ama o bol ganimetlerden edinebilmek için insan yüksek ağaçlara tırmanmayı, dağlara çıkmayı bilmeli. Balık yakalamayı, dalmayı ve denizin dibindeki kayalara sıkı sıkı tutunan kabukluları sökmeyi bilmeli –nasıl yapacağını bilmeli, birşeyler yapmayı becerebilmeli.

Ben, vahşiler ile karşılaştırıldığında bu konularda açıkça beceriksiz bir medeni insan, buradaydım işte. Onları kıskanıyordum. Onların çevremdeki mutlu, huzurlu yaşamlarına bakıyordum. Günlük ihtiyaçlarını karşılamak için gerekenden daha fazla çaba harcamıyor, paraya en ufak bir değer vermiyorlardı. Doğa'nın armağanları herkesin uzanabileceği bir yerdeyken, kime ne satacaklardı ki?

Boş bir mide ile kulübemin eşiğinde oturuyor, içine düştüğüm durumu, Doğa'nın kendini korumak için yarattığı, medeni dünyadan gelmiş ben ile arasına koyduğu öngörülememiş, belki de aşılamaz engelleri üzgün üzgün düşünüyordum ki, bir yerlinin el hareketleri yaptığını ve bana seslendiğini gördüm. Hareketleri, sözlerini tercüme etti ve komşumun beni yemeğe davet ettiğini anladım. Başımı sallayarak reddettim. Sonra utanç içinde kulübeme girdim. Sanırım utancım hem bana teklif edilen sadakadan, hem de bunu reddetmemden kaynaklanıyordu.

Birkaç dakika sonra küçük bir kız geldi ve hiç konuşmadan kapımın önüne biraz pişmiş sebze ile yeşil, yeni koparılmış yap-

rakların arasına güzelce sarılmış meyveler bıraktı. Açtım ve aynı şekilde, tek bir söz söylemeden armağanı kabul ettim.

Biraz sonra, bir adam kulübemin önünden geçti ve gülümseyerek, ama duraklamadan, soru dolu bir sesle konuştu:

"*Païa?*"

"Memnun oldun mu?" dediğini düşündüm.

Bu, vahşiler ile aramdaki karşılıklı anlayışın başlangıcı idi.

"Vahşiler!" Yamyam dişleri gibi dişleri olan bu kara varlıklara bakarken sözcük kendiliğinden dudaklarıma geldi. Fakat içten gelen, garip inceliklerini çoktan görmüştüm... Dingin bakışlı küçük, kahverengi başın yere eğilmesini hatırladım. Bir sabah, ben farkında değilken, beni büyük giromon yapraklarının altından izliyordu ve bakışlarımız karşılaşınca kaçtı...

Onlar benim için neyse, ben de onlar için oydum; gözlenecek bir nesne, hayret edilecek bir sebep –her şeyin onun için yeni olduğu, her şeyden bihaber biri. Çünkü ne dillerini biliyordum, ne de geleneklerini. En basit, en gerekli şeyleri yapmayı bile bilmiyordum. Nasıl her biri benim için birer vahşiyse, ben de onların her biri için bir vahşiydim.

Peki, aramızda hangimiz yanılıyordu?

Çalışmaya çalıştım, her türlü notu aldım, her türlü taslağı çizdim.

Ama parlak, saf renkleriyle bu manzara gözlerimi kamaştırıyor ve kör ediyordu. Her zaman kararsızdım; arıyor, arıyordum...

Bu arada, şeyleri gördüğüm gibi resmetmek çok kolaydı; özellikle hesaplamadan mavinin yanına bir kırmızı koymak. Çaylardaki ve kumsaldaki altın rengi şekiller beni büyülüyordu. Neden güneşin bunca ihtişamını tuvale aktarmakta tereddüt

ediyordum ki?

Ah! Şu eski Avrupa gelenekleri! Yoz ırkların ifade ürkekliği!

Tahiti çehresinin ayırt edici özelliklerine alışabilmek için, uzun zamandır komşularımdan birinin, saf Tahiti özüne sahip genç bir kadının portresini yapmak istiyordum.

Sonunda kulübeme girecek ve odamın duvarlarına astığım, tablo fotoğraflarına bakacak kadar cesaretini topladı. *Olympia*'yı uzun uzun, ilgiyle inceledi.

"Onun hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordum. Son Fransızca konuşmamdan beri iki ay geçmişti ve birkaç Tahitice sözcük öğrenmiştim.

Komşum yanıt verdi, "O çok güzel!"

Bu yoruma gülümsedim. Etkilenmiştim. Demek güzellik mefhumuna sahipti! Ama, Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki profesörler onun yorumuna ne yanıt verirlerdi acaba?

Sonra, bir karara varılmasından önce geçen fark edilir bir sessizlikten sonra, aniden ekledi:

"Karın mı?"

"Evet."

Bu yalanı söylerken tereddüt etmemiştim. Ben *–güzel Olympia'nın tané'si!*

O, merakla Italyan primitiflerin bazı dini kompozisyonlarını incelerken, fark ettirmeden portresinin taslağını çıkarmak için acele ettim.

Gördü, surat asarak birdenbire, "*Aïta* (hayır) !" diye bağırdı ve kaçtı.

Bir saat sonra, güzel bir elbise giymiş ve kulağının arkasına bir *tiaré* sıkıştırmış olarak geri döndü. Cilve miydi bu? Yoksa bir kere reddettikten sonra kendi hür iradesi ile rıza göstermesinin

hazzı mıydı? Ya da, insanın kendisine yasak ettiği meyvenin evrensel cazibesi miydi? Veya, daha da olası, herhangi bir dürtü olmaksızın, yalnızca bir kapris miydi, Maori'lerin bunca sahip oldukları o saf kapris türünden?

Gecikmeden, tereddüt etmeden, hararetle çalışmaya başladım. Farkındaydım ki, modele fiziksel ve törel açıdan hâkim olabilmem, yalnızca bir ressam olarak yeteneğime bağlıydı; bu beraberinde gelen, acil, karşı konulamaz bir davet olacaktı.

Bizim estetik ölçülerimize göre hiç de eli yüzü düzgün sayılmazdı.

Çok güzeldi.

Tüm hatları, Rafael'i hatırlatan bir ahenk ile karşılaşan kıvrımlarda birleşiyordu. Ağzı, tek bir hareketli çizgiye kıvancın ve kederin tümünü katmayı bilen bir heykeltraş tarafından yapılmıştı.

Aceleyle ve tutkuyla çalıştım, çünkü rızasının henüz kesinlikle verilmiş olmadığını biliyordum. O kocaman gözlerde bazı şeyleri okurken titredim –bilinmeyenin yarattığı korku ve arzu, tüm zevklerin kökünde yatan acı deneyimlerin melankolisi, kendi kendinin efendisi olmanın *istemsiz ve özerk* duygusu.- Bu tür yaratıklar kendilerini bize verdiklerinde, bize boyun eğmiş gibi görünür; fakat onlar yalnızca kendilerine teslim olur. Onlarda, içinde insanüstü birşeyler taşıyan bir güç vardır –ya da belki ilahi bir şekilde hayvani olan bir şey.

* * *

Artık daha serbestçe, daha iyi çalışıyorum.

Ama yalnızlığım beni hâlâ rahatsız ediyor.

Doğrusu, çevrede huzurlu bakışlara sahip, saf Tahitili genç

kadınlar ve kızlar gördüm, bazıları belki de memnuniyetle hayatımı paylaşırdı –ama onlara yaklaşmaya cesaret edemedim. Aslında kendilerinden emin bakışlarıyla, kendilerini vakarla taşımalarıyla ve yürüyüşlerindeki gururla beni ürkekleştirdiler.

Hepsi, gerçekte, "alınmak" istiyorlar, sözcüğün tam anlamıyla, kaba güçle, tek bir söz söylenmeden alınmak (*Maü*, zaptetmek). Hepsinin içinde gizli bir şiddet arzusu var, çünkü erkeğin bu otoriter eylemi kadının iradesine tam bir sorumsuzluk sağlıyor. Çünkü böylece, kalıcı bir aşkın başlangıcına rıza göstermemiş oluyor. Başta bu kadar itici görünen şiddetin daha derin bir anlamı olması olası. Belki de bir tür vahşi cazibesi vardır. Konu üzerinde düşündüm, ama doğrusu, cesaret edemedim.

Sonra, hem, bazılarının hasta olduğu söyleniyordu, Avrupalıların vahşilere ihsan ettikleri, medeni hayat ile ilk karşılaşmalarında kuşkusuz ilk adım olan hastalıktan...

Ve aralarındaki yaşlılar birisine işaret edip, "*Maü téra* (onu al)," dedikleri zaman, ne gerekli cüret vardı bende, ne de güven.

Titi'ye, onu tekrar almaktan memnun olacağımı ilettim.

Hemen geldi.

Deney kötü bir şekilde başarılı oldu. Subayların bayağı lükslerine bu denli alışmış kadının arkadaşlığından duyduğum can sıkıntısı sayesinde, vahşilerin güzelim yaşamlarına doğru kaydetmiş olduğum gerçek gelişmeyi ölçebildim.

Birkaç hafta sonra Titi ile ben sonsuza dek ayrıldık.

Yine yalnızdım.

Komşularım, dostlarım oldu. Onlar gibi giyiniyor, onların

yediklerini paylaşıyorum. Çalışmadığım zamanlarda, arada bir içinden ani ciddiyet anları geçen, tembellik ve neşe dolu yaşamlarını paylaşıyorum.

Akşamları hindistancevizi ağaçlarının darmadağın başlarının üstünde yükselen çalı kümelerinin dibinde toplanıyorlar ya da erkekler ile kadınlar, yaşlı adamlar ve çocuklar birbirlerine katılıyor. Bazıları Tahitili, bazıları Tonga Adaları'ndan, diğerleri Markiz Adaları'ndan. Bedenlerinin donuk renkleri, çevrelerindeki yeşillikler ile harika bir ahenk oluşturuyor. Bakır rengi göğüslerinden titrek ezgiler yükseliyor ve bu ezgiler hindistancevizi ağaçlarının kırışık gövdelerinden geriye hafifçe atılıyor. Bunlar Tahiti şarkıları, *iméné*'ler.

Bir kadın başlıyor. Sesi bir kuşun uçuşu gibi yükseliyor ve ilk nota ile birlikte en yüksek ölçüye ulaşıyor; sonra güçlü modülasyonlarla yine alçalıyor, sonra yine yükseliyor ve sonunda kanatlarını açıyor. Bu sırada yanındaki diğer kadınların sesleri, tabiri caizse, sıraları gelince havalanıyor ve sadakatle ilk kadının sesini takip ediyor, ona eşlik ediyorlar. Sonunda, tüm erkekler tek bir gırtlaktan gelen, barbarca haykırışla, şarkıyı baş notada bitiriyorlar.

Bazen, şarkı söylemek veya konuşmak için bir tür komünal kulübede toplanıyorlar. Her zaman bir dua ile başlıyorlar. Önce yaşlı bir adam duayı içtenlikle söylüyor, mevcut herkes koro halinde tekrarlıyor. Sonra şarkı söylüyor ya da komik hikâyeler anlatıyorlar. Bu anlatıların teması çok belirsiz, neredeyse kavranamaz. Onları eğlendiren detaylar, içine işlenen ve kendi naifliklerıyle müphemleşen detaylar.

Nadiren ciddi konularda konuşuyor ve bilgece öneriler getiriyorlar.

Bir akşam, aşağıdaki konuşmayı işittiğimde şaşırmadım:

"Köyümüzde," dedi yaşlı bir adam, "orada burada yıkılmış evler, bozulmuş duvarlar ve şans eseri yağmur yağdığı zaman suyu içeri alan çürümüş, yarı açık damlar görüyoruz. Neden? Bu dünyada herkesin barınacak bir yere sahip olma hakkı var. Ne ağaç eksik, ne de damları onaracak yaprak. Hep beraber çalışıp, içinde oturulamaz hale gelen kulübelerin yerine geniş, sağlam kulübeler yapmayı öneriyorum. Hepimiz sırayla bu işe yardım edelim."

Orada bulunan, istisnasız herkes alkışladı. –İyi söylemişti!

Ve yaşlı adamın hareketi herkesçe benimsendi.

"Bu sağgörülü ve iyi bir halk," dedim kendi kendime, o akşam eve dönerken.

Ama ertesi gün, önceki akşam karar verilen işin başlangıcı ile ilgili bilgi almaya gittiğimde, kimsenin artık bu konuyu düşünmediğini anladım. Günlük yaşam her zamanki akışına kavuşmuştu ve bilge adamın belirttiği kulübeler yıkık durumlarını koruyorlardı.

Sorularıma kaçamak gülümsemeler ile yanıt verdiler.

Yine de kaşlarının çatılması, o hayal dolu geniş alınlara anlamlı çizgiler çizdi.

Düşüncelerim karmaşa içinde geri çekildim, yine de vahşilerimden önemli bir ders aldığımı hissediyordum. Kuşkusuz, yaşlı adamın önerisini alkışlamakta haklıydılar; belki benimsedikleri kararı yerine getirmemekte de aynı derecede haklıydılar.

Neden çalışsınlardı ki? İnananları doğanın güzel armağanlarına boğmak üzere tanrılar vardı.

"Yarın mı?"

"Belki!"

Ne olursa olsun, güneş yarın da bugün doğduğu gibi doğa-

cakti, cömert ve yüce.

Bu pervasızlık mı, delişmenlik mi, yoksa değişkenlik mi? Yoksa –kim bilir– felsefelerin en derini mi? Lükse dikkat! Yarına hazır olmak bahanesi altında beğeni edinmeye ve beğeniye ihtiyaç duymaya dikkat...

Her geçen gün yaşam daha iyi oldu.

Artık Maori dilini oldukça iyi anlıyorum ve zorluk çekmeden konuşabilmeme az kaldı.

Komşularım –çok yakındaki üç tanesi ve birbirinden değişik mesafelerde yaşayan pek çok başkası– beni kendilerinden biri sayıyorlar.

Devamlı çakılların üzerinde yürümekten ayaklarım sertleşti ve zemine alıştı. Neredeyse her zaman çıplak olan bedenim artık güneşten rahatsız olmuyor.

Medeniyet yavaş yavaş üzerimden dökülüyor.

Yalın bir şekilde düşünmeye ve komşum için pek az nefret duymaya –daha doğrusu onu sevmeye– başlıyorum.

Özgür bir yaşamın tüm keyifleri –hayvani ya da insani– artık benim. Yapay olan, geleneksel, alışılmış olan her şeyden kaçtım. Gerçeğe, doğaya giriyorum. Bugün gibi günlerin, aynı derecede özgür ve güzel günlerin devamının gelecek olması, beni huzura boğuyor. Normal bir şekilde gelişiyorum ve artık kendimi faydasız kibirlerle meşgul etmiyorum.

Bir arkadaş kazandım.

Bana kendiliğinden geldi ve eminim bana gelişinde bir çıkar unsuru yoktu.

Komşularımdan biri, basit ve yakışıklı, genç bir adam.

Renkli resimlerim ve ahşap oymalarım merakını çekti; sorularına verdiğim yanıtlarla bilgi edindi. Resim yapıp ahşap oyar-

ken gelip beni izlemediği tek bir gün geçmiyor...

Bunca uzun süreden sonra bile bu *gerçek* ve *içten* doğanın içindeki *gerçek* ve *içten* duyguları hatırlamaktan keyif alıyorum.

Akşamleyin, o günkü işimi bırakmış dinlenirken konuştuk. O genç, vahşi karakteriyle bana Avrupa'ya ilişkin pek çok soru sordu, özellikle de aşk hakkında ve pek çok sorusu beni utandırdı.

Ama yanıtları, sorularından daha da naifti.

Bir gün eline bir parça tahta ile aletlerimi verdim; oymayı denemesini istedim. Hayretle, önce bana sessizlik içinde baktı ve sonra büyük bir basitlik ve içtenlikle benim diğerlerine benzemediğimi, başka adamların yapamadığını yapabildiğimi, *başkalarına faydalı olduğumu* söyleyerek tahta ile aletleri bana geri verdi.

Benim için bu tür sözler kullanan ilk insanın Totefa olduğundan eminim. Bir vahşinin ya da bir çocuğun sözleriydi bunlar, çünkü bir sanatçının *faydalı bir insan* olduğunu düşünmek için bunlardan biri olmak gerekir –öyle değil mi?

Bir seferinde, oyma işlerim için gül ağacına ihtiyacım oldu. Büyük, güçlü bir ağaç istiyordum ve Totefa'ya danıştım.

"Dağlara gitmemiz gerek," dedi. "Birkaç güzel ağacın olduğu bir yer biliyorum. İstersen seni götürebilirim. Beğendiğin ağacı keseriz ve birlikte buraya taşırız."

Sabah erkenden yola çıktık.

Tahiti'deki patikalar bir Avrupalı için oldukça güç; "dağlara gitmek" yerliler için bile bir miktar çaba gerektiriyor, onlar da bu işe gerekmediği sürece girişmiyorlar.

İki dağ arasında, tırmanması imkânsız iki yüksek ve dik bazalt duvar arasında, içinde suların kıvrıldığı bir çatlak, ağzını aç-

mış, esniyor. Bu bloklar dağın böğründen bir pınarın geçmesi için bir yol açan sızıntılarca gevşetilmiş. Pınar büyüyerek bir çay olmuş. Çay blokları sarsarak biraz daha öteye itmiş. Sonra sular taştığında, çay onları almış, yuvarlamış, yuvarlamış ve denize kadar taşımış. Çayın her iki yakasında, sık sık şelaleler ile kesilen bir tür patika var. Dolaşık ağaçların arasından geçiyor–ekmekağacı, demirağacı, pandanus, bourao, hindistancevizi, kuşburnu, guava, dev eğreltiotları. Çılgın bir bitki örtüsü, gittikçe daha da vahşileşiyor, daha da dolaşık hale geliyor; ta ki, biz adanın ortasına doğru tırmanırken, neredeyse aşılmaz bir yoğunluk kazanana kadar.

İkimiz de çıplağız, kalçalarımızda mavi-beyaz *paréo*'lar, elimizde küçük baltalar var. Sayısız defa, kestirmeden gitmek için çayı geçtik. Rehberim yolu görerek değil, koklayarak takip ediyor sanki, çünkü yer, mekânı tamamen sahiplenen fevkalade bir bitki, yaprak ve çiçek karmaşası ile kaplı.

Sessizlik, suyun kayaların arasında yakınarak inlemesi dışında mutlak. Bu tekdüze bir inleme, öylesine yumuşak ve alçak bir sızlanma ki, sessizliğin refakatçisi gibi geliyor insana.

Bu ormanda, bu yalnızlıkta, bu sessizlikte ikimiz vardık –o, çok genç bir adam ve ben, ruhundan pek çok hayal düşüp giden, bedeni sayısız çabaların sonucunda yorgun, üzerinde manevi ve fiziksel açıdan yoz bir toplumun ahlaksızlığının geçmişten gelen, ölümcül mirası olan yaşlı bir adam.

Bir hayvanın çevikliği ve bir hermafroditin zarif kıvraklığı ile benden birkaç adım önde yürüyordu. Ve bana öyle geldi ki, bizi çevreleyen görkemli bitkisel yaşam onda canlanmış, nabız gibi atıyor, yaşıyordu. Bitkilerden ona ve onun aracılığıyla, güçlü bir güzellik kokusu salıveriliyor, yayılıyordu.

Şu, önümde yürüyen gerçekten bir ademoğlu muydu? Basitliği ve karmaşıklığı ile beni onca cezbeden o naif arkadaş mıydı? Orman'ın kendisi, yaşayan Orman değil miydi o, cinsiyetsiz –ama yine de albenili?

Hayvanlarda olduğu gibi, çıplak gezen halklarda da cinsler arasındaki fark bizim iklimlerimizde olduğundan daha az vurgulanmakta. Kuşaklarımız ve korselerimiz sayesinde, kadından yapay bir yaratık çıkarmayı başarmışız. Bizim kadınımız bir anomali; kalıtım yasalarına uyan Doğa'nın kendisi de, onu karmaşıklaştırmamıza, kuvvetten düşürmemize yardım etmiş. Onu dikkatle sinirli bir zayıflık ve kas gücü açısından düşüklük durumunda tutuyor, onu yorgunluktan korurken gelişme imkânını elinden alıyoruz. Garip de olsa, bu şekilde bağlı kaldığımız bu biçimsiz narinlik ideali ile şekillenen kadınlarımızın bizimle ortak hiçbir noktası kalmıyor ve bu, belki de, ciddi ahlaki ve sosyal dezavantajlardan korumuyor bizi.

Tahiti'de ormandan ve denizden gelen esintiler ciğerleri güçlendiriyor, omuzları ve kalçaları genişletiyor. Ne erkekler ne de kadınlar, ne güneşin ışınlarından, ne de deniz kıyısının çakıllarından korunuyorlar. Birlikte, aynı hareketlilik veya aynı üşengeçlik ile, aynı işlerle meşgul oluyorlar. Kadınlarda erkekçe, erkeklerdeyse kadınca bir taraf var.

Cinsler arasındaki bu benzerlik ilişkilerini daha kolaylaştırıyor. Daimi çıplaklıkları zihinlerinin "gizemli" olanla, medeni insanların "mutlu kaza" üzerine koydukları aşırı vurguyla, aşkın gizli ve sadistçe renkleriyle meşgul olmasını engelliyor. Davranışlarına doğal bir masumiyet, mükemmel bir saflık veriyor. Erkek ve kadın birbirinin yoldaşı, âşıktan çok arkadaşı, acıda da, zevkte de ve ahlaksızlık düşüncesi bile onlara yabancı.

Cinsel farkların böylesine azalmasına rağmen, neden eski medeniyetin bir üyesinin ruhunda, aniden korkunç bir düşünce doğdu? Bunca yenilik ve bilinmeyen gizemlerin arasında, ışıkların ve kokuların sarhoşluğu içinde, neden?

Ateş şakaklarımda zonkladı ve dizlerim titredi.

Ama yolun sonuna gelmiştik. Arkadaşım çayı geçmek için döndü ve bu hareketle tüm yüzünü gösterdi bana. Hermafrodit yok olmuştu. Önümde yürüyen normal bir genç adamdı. Sakin gözlerinde suların berraklığı vardı.

Yine üzerime huzur çöktü.

Bir anlığına durduk. Çayın taze sularına dalarken sonsuz bir coşku duyuyordum, duyulardan çok ruhun coşkusu.

"*Toē, toē* (çok soğuk)," dedi Totefa.

"Ah, hayır!" diye yanıt verdim.

Bu haykırış, biraz önce, tüm bir medeniyetin yozluğuna karşı içimde verdiğim mücadele için de uygun bir sonuç gibi geldi bana. Gerçek ile yalan arasında seçim yapmış olan bir ruhun savaşının sonu. Ormanda gürültülü yankılar uyandırdı. Ve kendi kendime, Doğa'nın beni mücadele ederken gördüğünü, beni işittiğini ve anladığını söyledim, çünkü berrak sesiyle zafer haykırışıma yanıt veriyor, bu çilenin ardından beni çocuklarından biri olarak kabul ediyordu.

Yine yola koyulduk. Hevesle ve tutkuyla, sanki bu güçlü ve anaç Doğa'nın kalbine girmek, orada onun yaşayan unsurları ile birleşmek istermişçesine çalılıklara daldım.

Arkadaşım, daima huzurlu gözleri ve düzenli adımları ile yürümeye devam etti. Hiçbir kuşku duymuyordu; kötücül bir vicdanın ağırlığını ben, tek başıma taşıyordum.

Hedefimize vardık.

Dağın dik yamaçları yavaş yavaş ayrılmış, yoğun bir ağaç perdesinin ardında, iyi gizlenmiş bir tür düzlük uzanıyordu. Fakat Totefa mekânı biliyordu ve hayret verici bir eminlikle beni oraya yönlendirdi.

Bir düzine gül ağacı geniş dallarını uzatıyordu.

Bunların en güzeline baltayla saldırdık. Projeme uygun bir dal elde edebilmek için tüm bir ağacı kurban etmemiz gerekiyordu.

Neşeyle indirdim darbeyi. Kim bilir nasıl bir ilahi merhametsizliğe boğulmuş içimdeki hararetli doyumun neşesi ile, ellerim vahşi öfkemin kanıyla lekelendi. Vurduğum ağaç değildi, üstesinden gelmeye çalıştığım o değildi. Ama yine de, bu ağaç yerde yatarken baltamın diğerlerinin üstünde çıkardığı sesi memnuniyetle dinledim.

Ve darbelerin ahenkli sesi içinde baltamın bana söylediği şunlardı:

İndir darbeni tüm ormanın köküne!
Yok et tüm kötülük ormanını,
O orman ki tohumları bir zamanlar
ölümün nefesince ekilmişti içine!
Yok et içindeki benlik aşkını!
Tüm kötülüğü yok et ve at,
güzün lotus çiçeğini kestiğimiz gibi elle.

Evet, şu andan itibaren içimdeki eski medeniyet tamamen yok edildi, bitirildi, öldü. Yeniden doğdum; ya da daha doğrusu içimde, daha saf ve daha güçlü, yeni bir adam doğdu.

Bu zalim saldırı medeniyete, kötülüğe yüce bir veda idi. Çökmüş ruhların en dibinde uyuyan, baştan çıkmış güdülere ilişkin

son delil, büyük bir karşıtlık yaratarak, anlatılamaz bir mutluluk duygusu ile çoktan başlamış olduğum yaşamın sağlıklı basitliğini yüceltti. Ruhumdaki mücadelede üstünlük kazanılmıştı. Işığın fevkalade saflığını hevesle soludum. Gerçekten de yeni bir adamdım; şu andan itibaren gerçek bir vahşi, gerçek bir Maori idim.

Totefa ile birlikte, ağır gül ağacı yükümüzü dikkatle ve huzur içinde taşıyarak Mataïea'ya döndük *–noa, noa!*

Bitkin bir halde kulübeme vardığımızda güneş henüz batmamıştı.

"Païa?" dedi Totefa bana.

"Evet!" diye yanıt verdim.

Ve yüreğimin derininden bu "evet"i kendi kendime yineledim.

Bıçağımla bu gül ağacı dalına kesik attığım tek bir sefer olmuyor ki, zafer ve yeniden yaşam bulma parfümünü daha da kuvvetle solumayayım: *noa, noa!*

Punaru Vadisi'nden, yani Tahiti'yi ikiye bölen devasa yarıktan geçen kişi Tamanoü Platosu'na ulaşır. Oradan adanın merkezini oluşturan taç görünür: Orofena ve Aroraï.

Buradan sık sık bir mucizeler mekânı gibi bahsetmişlerdi ve ben oraya gidip yalnız başıma birkaç gün geçirmek üzere plan yapmıştım.

"Ama geceleyin ne yapacaksın?"

"*Tupapaü*'ler sana eziyet eder!"

"Dağın ruhlarını rahatsız etmek akıllıca değildir..."

"Çıldırmış olmalısın!"

Muhtemelen çıldırmıştım, ama Tahitili dostlarımın endişeleri sonucunda merakım daha da artmıştı.

Bir gece, şafaktan önce, Aroraï'ye doğru yola çıktım.

Neredeyse iki saat boyunca Punaru Nehri'nin kenarındaki patikayı takip etmeyi başarabildim. Ama sonra tekrar tekrar nehri geçmek zorunda kaldım. Her iki yanda dağın yamaçları dimdik yükseliyordu. Payandalar üzerindeymişçesine; dev taş küpler ile desteklenerek, suyun ta ortasına kadar uzanıyorlardı.

Sonunda yoluma nehrin ortasından devam etmek zorunda kaldım. Su dizlerime geliyordu ve zaman zaman omuzlarıma kadar çıkıyordu.

Tepede parlarken bile güneş, aşağıdan hayret verici bir yüksekliğe sahipmiş ve yukarıda birbirine çok yaklaşıyormuş gibi görünen iki yamacın arasından ancak sızabiliyordu. Günortasında, gökyüzünün parlak mavisinin üzerinde pırıldayan yıldızları ayırt ettim.

Saat beşe doğru, gün inerken, geceyi nerede geçireceğimi merak etmeye başlamıştım ki, sağımda oldukça geniş, neredeyse düz bir alan gördüm. Dolaşık eğreltiotları, vahşi muz ağaçları ve bourao'larla kaplıydı. Şansım yardımıyla pek çok olgun muz buldum. Aceleyle, onları pişirecek bir ateş yaktım. Akşam yemeğimi onlar oluşturdu.

Sonra, yağmur yağarsa beni korusun diye alçak dallarına muz yaprakları ördüğüm bir ağacın dibinde, becerebildiğimce uyumak için uzandım.

Soğuktu ve suyun içinde yürümek beni iliklerime kadar üşütmüştü.

İyi uyuyamadım.

Ama şafağın gecikmeyeceğini, ne insan ne de hayvan, hiçbir şeyden korkmama gerek olmadığını biliyordum. Tahiti'de ne etoburlar, ne de sürüngenler bulunur. Adada bulunan yegâne

vahşi av hayvanları, ormana kaçmış olan ve orada iyice vahşileşerek üreyen domuzlardır. Korkmam gereken tek şey, gelip bacaklarımın derisine sürtünmeleri olabilirdi. Bu yüzden küçük baltamın ipini bileğime bağladım.

Gece derindi. Herhangi bir şeyi ayırt etmek imkânsızdı, başıma yakın tozsu bir ışıltı dışında. Bu beni garip bir şekilde huzursuz etti. Maori'lerin *Tupapaü*'ler, yani uyuyan insanları rahatsız etmek için uyanan kötü ruhlar hakkındaki hikâyelerini düşününce gülümsedim. Bu ruhların dünyası, ormanın sonsuz gölgelerle çevrelediği dağın yüreğindedir. Orası bu ruhlarla kaynamaktadır ve safları, ölenlerin ruhları ile durmaksızın artmaktadır.

Bu iblislerin oturduğu bir yere gitmeye cesaret edenlerin vay başına gelenlere! ...

Ve bende bu küstahlık vardı!

Rüyalarım da tedirgin ediciydi.

Şimdi, o ışıltının belirli bir mantar türünden yayıldığını biliyorum. Çoğu yerde, ateşimi yakmak için kullandıklarıma benzer ölü dallarda yetişiyorlar.

Ertesi gün, erkenden tekrar yola çıktım.

Nehir gittikçe daha düzensiz oluyordu. Bir an bir çaya, bir an sele, bir an çağlayana dönüşüyordu. Garip bir kaprisle kıvrılıyor, zaman zaman geri akıyormuş gibi görünüyordu. Sık sık yolumu kaybediyordum ve ellerimi kullanarak daldan dala, yere dokunmadan sallanmak zorunda kalıyordum.

Suyun dibinden, sıradışı bir şekle sahip bir kerevit, "Orada ne yapıyorsun..." dercesine baktı. Ve yüz yaşındaki yılanbalıkları ben yaklaşınca kaçıştı.

Aniden, beklenmedik bir dönüşte, çıplak bir genç kızın çıkıntı yapan bir kayaya doğru eğilmiş olduğunu gördüm. Onu

destek olarak kullanmak yerine, iki eliyle okşuyordu. Kayaların arasından, çok yüksekten, sessizce sızan bir pınardan su içiyordu.

İçmeyi bitirdikten sonra kayayı bıraktı, suyu iki eliyle yakaladı ve göğüslerinin arasından akmasına izin verdi. Sonra, en ufak bir ses çıkarmamış olmama rağmen, tehlike kokusu alan ürkek bir antilop gibi başını eğdi ve benim hareketsiz durmakta olduğum çalılığa doğru baktı. Bakışlarımız karşılaşmadı. Beni görür görmez, "*Taēhaē* (öfkeli)," diyerek suya daldı.

Telaşla ırmağın içine baktım –hiç kimse, hiçbir şey yoktu– yalnızca dipteki taşların arasında kıvrılan dev bir yılanbalığı.

Aroraï'ye, adanın zirvesini oluşturan, korku duyulan kutsal dağa ulaşmam ne kolay oldu, ne de zahmetsiz.

Akşam çökmüştü, ay yükseliyordu ve yumuşak ışıklarının dağın engebeli yamacını sarmasını izlerken, ünlü efsaneyi hatırladım: "*Paraü Hina Tefatou* (Hina Tefatou'ya dedi ki)."

Akşam otururlarken genç kızların anlatmaya bayıldığı, eski bir efsanedir ve onlara göre olay tam da benim bulunduğum yerde gerçekleşmiştir.

Ve aynı manzarayı gerçekten ben de gördüm gibi geldi.

Bir erkek tanrının güçlü başı, Doğa'nın gücüne dair gururlu bir bilinç ihsan ettiği bir kahramanın başı, bir devin görkemli yüzü –ufuğun en uzaktaki çizgilerinde, sanki dünyanın eşiğindeymiş gibi. Ona yanaşan, yumuşak bir kadın, Tanrı'nın saçlarına hafifçe dokunur ve konuşur:

"Bırak ölen insanlar yine kalksın..."

Ve Tanrı'nın öfkeli, fakat zalim olmayan dudakları aralanır ve yanıt verir:

"İnsanlar ölmeli."

* * *

Bir süredir huzursuzlanıyorum. Çalışmalarım da etkileniyor.

Gerekli araçların pek çoğundan yoksun olduğum doğruydu; kendimi tutkuyla verdiğim sanatsal projelerin ortasında atalete mahkûm kalmak beni sinirlendiriyordu.

Ama sahip olmadığım en önemli şey keyifti.

Titi'den ayrılalı kaç ay olmuştu. Kaç aydır ***vahina***'dan çağlayan, hep aynı şeyler hakkında, hep aynı soruları soran ve hep aynı hikâyelerle yanıt veren çocuksu, ezgili gevezeliği işitmemiştim.

Bu sessizlik benim için iyi değildi.

Orayı terk edip, adanın çevresinde bir yolculuk yapmaya karar verdim. Herhangi bir sınır belirlememiştim.

Hazırlıklarımı yaparken –yolda ihtiyaç duyabileceğim birkaç hafif paket– ve çalışmalarımı düzenlerken, komşum ve ev sahibim, dostum Anani beni huzursuz gözlerle izledi. Uzun süre tereddüt ettikten sonra, sonunda, anlamı benim için açık olan, aynı zamanda beni eğlendiren ve içime dokunan yarı başlanmış ve bitirilmemiş jestlerle, gitmeye niyetlenip niyetlenmediğimi sordu.

"Hayır," diye yanıt verdim ona, "yalnızca birkaç günlük bir geziye çıkıyorum. Geri döneceğim."

Bana inanmadı ve ağlamaya başladı.

Karısı geldi, ona katıldı ve beni sevdiğini, aralarında yaşamak için para gerekmediğini ve bir gün, eğer arzu edersem, sonsuza dek *orada* dinlenebileceğimi söyledi. Kulübeye yakın, küçük ağaçlarla süslenmiş bir gömü höyüğünü işaret ediyordu.

Ve aniden sonsuza dek *orada* dinlenmek için bir arzu doldu içime. En azından orada, sonsuza dek kimse beni rahatsız etmeyecekti.

"Siz Avrupalı insanlar," diye ekledi Anani'nin karısı, "tuhafsınız. Geliyorsunuz, kalmaya söz veriyorsunuz ve tam biz sizi sevmeye başlamışken gidiyorsunuz. Döneceğim, diyorsunuz, ama dönmüyorsunuz."

"Ama yemin ederim, *bu sefer* dönmek üzere gidiyorum. Daha sonra," (yalan söylemeye cesaret edemiyordum), "daha sonra, bakarız."

Sonunda gitmeme izin verdiler.

Deniz kıyısını takip eden yoldan ayrıldım ve yoğun çalıların arasına giren dar patikaya döndüm. Bu patika dağlara doğru o kadar ilerliyordu ki, saatler sonra, sakinleri hâlâ eski Maori tarzında yaşayan küçük bir köye ulaştım.

Mutlular ve rahatsız edilmiyorlar. Hayal kuruyor, âşık oluyor, uyuyor, şarkı söylüyor, dua ediyorlar ve öyle görünüyor ki, Hristiyanlık henüz buraya nüfuz etmemiş. Aslında çok uzun zaman önce yok olmuş olsalar da, önümde ilahlarının heykellerini açıkça görebiliyorum; özellikle de Hina'nın heykelini ve ay tanrıçası onuruna düzenlenen bayramları. Tek bir taş bloktan yapılmış bir idol, omuzdan omuza üç metre, baştan ayağa on iki metre ölçüsünde. Yalnızca başında, başlık gibi takılmış, kırmızımsı, büyük bir taş var. Çevresinde eski törene, *matamua*'ya uygun olarak dans ediyorlar ve *vivo*'nun notaları saatin rengine göre hafiflik ve neşeden, ciddiyet ve melankoliye değişiyor...

Yoluma devam ediyorum.

Taravao'da, Mataïea'da, adanın diğer ucunda bulunan bölge-

de jandarma bana atını ödünç veriyor ve Avrupalıların pek az ziyaret ettiği doğu kıyısı boyunca dolaşıyorum.

Faone'de, daha önemli bir bölge olan Itia'dan önceki bölgede, bir yerlinin bana seslendiğini duyuyorum:

"Halloa! Ademoğulları yapan adam!" –Ressam olduğumu biliyor.– "*Haêre maï ta maha* (gel ve bizimle yemek ye)." Tahitililerin misafirperverlik reçetesi bu.

Ikna edilmeme gerek yok, gülümsemesi nazik ve çekici.

Attan iniyorum. Ev sahibim hayvanın gemlerini alıyor, kolayca ve beceriyle, kölece olmayan bir davranışla bir dala bağlıyor.

Birlikte erkeklerin ve kadınların yerde oturmuş konuştukları ve sigara içtikleri bir kulübeye giriyoruz. Çevrelerinde çocuklar oynuyor, gevezelik ediyor.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu, kırk yaşlarında güzel bir Maori kadın.

"Itia'ya gidiyorum."

"Ne için?"

Aklımdan ne geçti, bilmiyorum. Belki de yalnızca, yolculuğumun o ana kadar benden bile gizlenmiş olan gerçek sebebini ifade ediyordum.

"Bir eş bulmaya," diye yanıt verdim.

"Faone'de pek çok güzel kadın var. Birini ister misin?"

"Evet."

"Çok iyi! Eğer bu seni memnun ederse, onu sana veririm. Benim kızım."

"Genç mi?"

"Evet."

"Güzel mi?"

"Evet."

"Sağlığı yerinde mi?"

"Evet."

"Iyi. Git ve onu bana getir."

Kadın dışarı çıktı.

On beş dakika sonra, yaban muzları ve kabuklulardan oluşan gerçek bir Maori yemeğini getirirlerken, arkasında, elinde küçük bir bohça taşıyan, genç bir kızla birlikte döndü.

Neredeyse saydam, gül renkli müslinden elbisesinin içinde omuzlarının ve kollarının altın rengi görülebiliyordu. Göğüslerinde iki gonca kabarıyordu. İri bir çocuktu, narin, güçlü, harika oranlara sahip. Ama güzel yüzünde, adanın her yerinde hâkim bulduğum özellikleri bulamadım. Saçları bile sıradışıydı, çalı gibi gür ve biraz da kıvrık. Güneş ışığı altında, tamamı krom rengi bir cümbüştü.

Tonga kökenli olduğunu söylediler.

Onu selamladım; gülümsedi ve yanıma oturdu.

"Benden korkmuyor musun?" diye sordum.

"*Aïta* (hayır)."

"Hep, benim kulübemde yaşamak ister misin?"

"*Eha* (evet)."

"Hiç hastalanmadın, öyle mi?"

"*Aïta*!"

Hepsi buydu.

Yerde, yanımda oturan genç kız sükûnet içinde geniş bir muz yaprağı üzerine yiyecek dizip bana sunarken kalbim çarpıyordu. Iştahla yedim, ama zihnim meşgüldü, büyük bir endişe içindeydim. Bu on üç yaşlarındaki çocuk (Avrupa'da on sekiz ya da yirmiye eşdeğer) beni cezbediyor, ürkekleştiriyor, neredeyse korkutuyordu. Ruhundan neler geçiyordu acaba? Ondan bunca yaş-

lı olan ben, tüm avantajlar benim tarafımda olmasına rağmen, o aceleyle razı olmuşken, bu anlaşmada tereddüt ediyordum.

Belki de, diye düşündüm, annesinin emrine uyduğundandır. Belki de, kendi aralarında kabul ettikleri bir düzenlemedir...

Genç kızın yüzünde, jestlerinde, ırkının ayırt edici özelliklerı olan bağımsızlığı ve gururu gördüğümde endişelerim giderildi. Ve onu derinlikle inceledikten, genç varlıkların onurlu ve övgüye değer eylemlerine her zaman eşlik eden o sakin ifadeyi şüphe götürmez bir biçimde gördükten sonra, inancım tam ve sarsılmaz oldu –ama sevimli, şehvetli ve duyarlı ağzındaki alaycı çizgi, gerçek tehlikenin onun için değil, benim için olacağı konusunda uyardı beni...

Yüreğimin peşinde kulübenin eşiğini geçerken, kalbimin garip ve çok keskin bir acının ağırlığı ile dolduğunu inkâr edemem.

Ayrılık saati gelmişti. Ata bindim. Kızın annesi, bir adam ve iki genç kadın –teyzeleri olduğunu söyledi– arkamızdan geldi.

Faone'den dokuz kilometre ötedeki Taravao'ya döndük.

İlk kilometreden sonra, "*Parahi téié* (burada dur)," dediler.

Atımdan indim ve altımız birden, düzenli tutulmuş, neredeyse zengin –güzel hasırlarla, toprağın zenginlikleriyle– sayılabilecek, geniş bir kulübeye girdik.

Hâlâ genç ve çok kibar olan bir çift orada yaşıyordu. Gelinim kadının yanına oturdu ve bizi tanıştırdı,

"Bu annem."

Sonra, sessizlik içinde bir kadehe taze su dolduruldu ve ciddiyet içinde, sanki mahrem bir dini tören ile meşgulmüşcesine, hepimiz sırayla içtik.

Bundan sonra gelinin annesi olduğunu söylediği kadın, son derece duygulu bir bakış ve nemli kirpiklerle sordu:

"Sen iyi biri misin?"

Vicdanımı sorguladıktan sonra, zorluk çekmeden yanıtladım:

"Öyle umuyorum!"

"Kızımı mutlu edecek misin?"

"Evet."

"Sekiz gün içinde geri dönmesi gerekiyor. Eğer mutlu değilse seni terk edecek."

Bir jestle rıza gösterdim. Sessizlik çöktü. Sanki kimse sessizliği bölmeye cesaret edemiyor gibiydi.

Sonunda dışarı çıktık ve yine at sırtında, eşlik edenlerle birlikte yola koyulduk.

Yolda yeni ailemi tanıyan pek çok kişiyle karşılaştık. Olaydan çoktan haberdar olmuşlardı. Kızı selamlıyor ve "Ah, şimdi gerçekten de bir Fransız'ın *vahina*'sı mı oldun? Mutlu olmalısın!" diyorlardı.

Bir nokta beni rahatsız etti. Nasıl oluyor da Tehura'nın –karımın ismi buydu– iki annesi oluyordu?

İlk anneye, bana onu sunan kadına sordum:

"Neden bana yalan söyledin?"

Tehura'nın annesi yanıt verdi,

"Yalan söylemedim. Diğeri de onun annesi, sütninesi, ona bakan anne."

Taravao'da atı jandarmaya iade ettim ve orada nahoş bir olay yaşandı. Jandarmanın karısı, bir Fransız kadın, kötü niyet gütmeden, fakat patavatsızca, "Ne! Yanında böyle bir kaltak mı getiriyorsun?" dedi.

Ve öfkeli gözlerle genç kızı soydu. Kız bu onur kırıcı incele-

meyi büyük bir kayıtsızlıkla karşıladı.

İki kadının sunduğu sembolik manzaraya bir an baktım. Bir yanda taze, çiçek açan bir inanç ve doğa; diğer yanda bir kısırlık mevsimi, kural ve yalancılık. İki ırk yüz yüzeydi ve ben benimkinden utandım. Bu ırkı bunca hırçın, bunca hoşgörüsüz, bunca anlayışsız görmek içimi acıttı. Diğerinden, çoktan âşık olduğum bu yaşayan altından gelen sıcaklık ve neşeyi hissetmek için telaşla ona döndüm.

Taravao'da aile, her şeyi satan Çinli'nin yerinde bizden ayrıldı –her şey vardı burada, katkılı içkiler ve meyve, nesneler ve silahlar, erkekler, kadınlar ve hayvanlar.

Karım ve ben posta arabasına bindik. Bizi Mataïea'dan, evimden yirmi beş kilometre ötede bıraktı.

Karım pek konuşkan değil; aynı zamanda kahkahalar, melankoli ve her şeyden öte, alaycılıkla dolu.

Birbirimizi incelemeyi hiç bırakmadık, ama o hâlâ benim için çözülmesi imkânsız ve kısa süre sonra bu mücadelede ben mağlup oldum.

Kendi kendime dikkat etmeye, hâkim olmaya söz vermiştim, böylece iyi bir gözlemci olabilecektim. Gücüm ve kararlılığım kısa sürede alt edildi. Tehura için, kısa süre sonra açık bir kitap gibiydim.

Bir anlamda, kendi benliğim pahasına ve kendi kişiliğimde, Okyanusyalı bir ruh ile bir Latin ruhunu, özellikle de bir Fransız ruhunu ayıran derin uçurumu tecrübe ettim. Bir Maori'nin ruhu hemen açığa çıkmaz. Kavramak için epeyce sabır ve inceleme gereklidir. Ve dibine kadar bildiğinize inandığınız anda bile, öngörülmemiş "sıçramaları" ile sizi aniden şaşırtır. Ama, baş-

ta, kendisi bir bulmacadır ya da, daha doğrusu, sonsuz bir dizi bulmaca. Yakaladığınıza inandığınız anda çok uzaktadır, ulaşılmaz, iletişim kurulmazdır, kahkaha ve değişkenlik zırhına bürünmüştür. Sonra, kendi özgür iradesiyle tekrar yaklaşır, ama yalnızca, en ufak bir kesinlik ifadesini ele verdiğiniz anda tekrar kayıp gitmek üzere. Ve siz yüzeyine şaşkınlıkla bakar ve içindeki gerçeği ararken, sakin bir eminlikle, sonsuz gülümsemelerin ve yalın tasasızlığının derinliklerinin içinden size bakar. Bu sukûnet, belki de göründüğünden daha az gerçektir.

Kendi payıma, kısa süre sonra, yaşamın keyiflerini engelleyen bu bilinçli çabalara son verdim. Basitlik içinde yaşama izni verdim kendime, ilk anların reddettiği açıklığın zaman içinde ortaya çıkmasını güvenle bekledim.

Daha önce hiç hissetmediğim bir "çocuksuluk" duygusu içinde, bir hafta böylece geçti.

Tehura'yı seviyordum ve bunu ona da söylüyordum; onu güldürüyordu –bunu çok iyi biliyordu.

O da beni seviyor gibi görünüyordu, ama bundan hiç bahsetmiyordu –ama zaman zaman, geceleyin, şimşekler Tehura'nın altın derisine saban izleri açıyordu...

Sekizinci gün –bana, sanki kulübeme yeni girmişiz gibi gelmişti– Tehura Faone'deki annesini ziyaret etmek için iznimi istedi. Söz verilmiş bir şeydi bu.

Üzüntü içinde boyun eğdim. Yolculuk masraflarını karşılaması ve babasına biraz rom alabilmesi için mendiline pek çok piastre bağlayarak, onu posta arabasına götürdüm.

Sonsuza dek hoşça kal, demişiz gibi geliyordu bana.

Bunu izleyen günler işkence doluydu. Yalnızlık beni kulübemden uzaklaştırıyor, anılar geri getiriyordu. Düşüncelerimi

hiçbir çalışma üzerinde yoğunlaştıramıyordum...

Bir hafta daha geçti ve Tehura döndü.

Sonra tamamen mutlulukla dolu bir yaşam başladı. Mutluluk ve çalışma güneşle birlikte uyanıyor, güneş gibi ışık saçıyordu. Tehura'nın yüzündeki altın renk kulübemizin içini ışığa boğuyor, çevredeki manzarayı neşe ve aydınlıkla dolduruyordu. Artık beni incelemiyordu ve artık ben de onu incelemiyordum. Artık sevgisini benden gizlemiyordu ve ben de artık ona sevgimden bahsetmiyordum. İkimiz de mükemmel bir sadelik içinde yaşıyorduk.

Sabahleyin, tıpkı Cennet'teki ilk erkek ve ilk kadın gibi, en yakın çayda tazelenme aramamız ne kadar güzeldi.

Tahiti cenneti, *navé navé fénua,* –hazlar ülkesi!

Ve bu cennetin Havva'sı gittikçe daha yumuşakbaşlı, gittikçe daha sevgi dolu oluyordu. İçime onun kokusu işlemişti –*noa noa.* Yaşamıma en mükemmel zamanda girmişti. Daha erken gelse, belki de onu anlamayazdım ve daha geç gelse çok geç olurdu. Bugün onu ne kadar sevdiğimi anlıyorum ve onun aracılığı ile, bu ana kadar benim için ulaşılmaz olan gizemleri keşfediyorum. Ama, şu anda, zekâm keşiflerimi mantık düzenine koymuyor; onları hafızamda düzenlemiyorum. Tehura'nın anlattıkları duygularıma ulaşıyor. Daha sonra, sözlerini duygularımda ve izlenimlerinde kazılı bulacağım. Her gün bana hayatını anlatarak, başka şekilde yapılabileceğinden daha emin adımlarla, beni ırkını tam olarak anlamaya götürüyor.

Artık günlerin ve saatlerin, iyinin ve kötünün farkında değilim. Mutluluk bazen öyle garip geliyor ki, algılanışını baskılıyor. Yalnızca her şeyin iyi olduğunu, çünkü her şeyin güzel olduğu-

nu biliyorum.

Ve ben çalışırken ya da hayal kurarken Tehura beni asla rahatsız etmiyor. İçgüdüyle sessiz kalıyor. Ne zaman beni rahatsız etmeden konuşabileceğini çok iyi biliyor. Avrupa'dan ve Tahiti'den, Tanrı'dan ve tanrılardan bahsediyoruz. Onu eğitiyorum. Karşılığında o da beni eğitiyor.

Bir günlüğüne Papeete'ye gitmem gerekti.

Aynı akşam dönmeye söz verdim, ama beni alan posta arabası yolun yarısında bıraktı ve geri kalan yolu yürümek zorunda kaldım. Geri döndüğümde sabahın biriydi.

Kapıyı açtığımda, umutsuzluk içinde ışığın sönmüş olduğunu gördüm. Bu aslında şaşırtıcı değildi, çünkü pek az ışığımız kalmıştı. Yokluğumun sebeplerinden biri, stoklarımızı yenilemekti. Ama bir önsezi olduğundan endişelendiğim ve şüphelendiğim ani bir duyguyla titredim –kuşkusuz kuş uçmuştu...

Aceleyle bir kibrit çaktım ve gördüm...

Tehura, kıpırtısız, çıplak, yüzükoyun yatağa uzanmıştı ve gözleri korkuyla faltaşı gibi açılmıştı. Bana baktı, sanki beni tanımamıştı. Bense, dakikalar boyunca garip bir şekilde kararsız, durup bekledim. Tehura'nın korkusu bir salgın gibi yayılıyordu. Bana dikip baktığı gözlerinden fosforlu bir ışıltı yayıldığı izlenimi altındaydım. Daha önce onu hiç bu kadar güzel, ürkek bir biçimde güzel görmemiştim. Ve kuşkusuz çocuk için hayaletler ve korkunç fikirler ile dolu yarı karanlıkta, onun bu korku nöbetini arttırabilecek bir hareket yapmaya korkuyordum. O anda ona ne gibi göründüğümü nasıl bilebilirdim? Korkmuş yüzümle, beni iblislerden ve ruhlardan biri gibi, ırkının uykusuz geceleri doldurduğu Tupapaü'lerden biri gibi görmez miydi? Ben onun gerçekte kim olduğunu bilebilir miydim? Fiziksel ve ahlaki batıl

inançların gücünün sonucunda ona hâkim olan korku onu garip bir varlığa, daha önce bildiğim her şeyden tamamen farklı bir şeye dönüştürmüştü.

Sonunda kendine geldi, beni çağırdı ve onu ikna etmek, rahatlatmak, özgüvenini yeniden canlandırmak için elimden geleni yaptım.

Beni asık suratla dinledi ve içinde hıçkırıklar titreşen bir sesle, "Bir daha beni ışık olmadan bu kadar yalnız bırakma," dedi.

Ama tam korku uykuya dalmıştı ki, kıskançlığı uyandı.

"Kentte ne yaptın? Kadınları görmeye gittin, pazar yerinde içki içip, dans eden kadınları; kendilerini subaylara, denizcilere ve tüm dünyaya veren kadınları."

Onunla tartışmayacaktım, gece yumuşaktı, yumuşak ve ateşli, tropiklerin gecesi...

Tehura bazen çok bilge ve sevecen oluyordu, ama bazen budalalaşıyor, delişmenleşiyordu. Diğer pek çok kişiyi konu dışı bırakan, sonsuz derecede değişken iki zıt varlık, bir varlıkta birleşmişti. Birbirlerini yalanlıyor, hayret verici bir hızla birbirlerini takip ediyorlardı. O kadar değişkendi ki; iki, üç, çok taneydi –eski bir ırkın çocuğuydu.

Bir gün, devamlı gezen, adaları, kıtaları dolaşan Yahudi, elinde yaldızlı bakırdan, ıvır zıvır dolu kutusuyla geldi.

Mallarını serdi; herkes çevresini sardı.

Bir çift küpe elden ele geçti. Kadınların gözleri parladı; hepsi küpelere sahip olmak istiyordu.

Tehura kaşlarını çattı ve bana baktı. Gözleri açıkça konuşmaktaydı. Anlamamış gibi yaptım.

Beni bir köşeye çekti.

"Onları istiyorum."

Ona, bu ıvır zıvırların Fransa'da hiçbir değerinin olmadığını, *bakırdan yapıldıklarını* anlattım.

"Onları istiyorum."

"Ama neden? Bu pisliklere yirmi frank ödemek! Budalalık olur bu. Hayır!"

"Onları istiyorum."

Ve tutkulu bir şekilde, gözleri yaşlarla dolu, beni ikna etmeye çalıştı.

"Ne, bu mücevheri bir başka kadının kulaklarında görmekten utanmayacak mısın? Oradaki biri çoktan, *vahina*'sına bir çift küpe verebilmek için, atlarını satmaktan söz etmeye başladı."

Bu saçmalıkla hiçbir ilgim olamaz. İkinci kez reddettim.

Tehura bana sabit gözlerle baktı ve bir kelime daha etmeden ağlamaya başladı.

Uzaklaştım, geri döndüm ve Yahudi'ye yirmi frank verdim –ve güneş tekrar ortaya çıktı.

İki gün sonra Pazar günü. Tehura giyindi. Saçı sabunla yıkandı, güneşte kurutuldu ve son olarak güzel kokulu bir yağla yağlandı. En iyi giysisi üzerinde, elinde benim mendillerimden biri, kulağının arkasında bir çiçek, ayakları çıplak, tapınağa gitmeye hazırlanıyordu.

"Ya küpeler?" diye sordum.

Yüzünde horgörür bir ifade ile Tehura yanıt verdi:

"*Onlar bakırdan yapılmış.*"

Ve yüksek sesle kahkahalar atarak kulübenin eşiğini aştı ve yoluna devam ederken aniden ciddileşti.

Siesta saatinde, basitçe, diğer günlerde olduğu gibi yan yana uyuduk ve rüya gördük. Belki de rüyasında Tehura, başka kü-

pelerin pırıldadığını gördü.

Ben –ben bildiğim her şeyi unutup, hep uyusaydım keşke...

Havanın güzel olduğu bir gün, Tanrı bilir senenin hangi günü, çünkü Tahiti senesinde güzel günler hiç de nadir değildir, bir sabah, kulübeleri bizimkinden yaklaşık on kilometre uzakta olan arkadaşlarımızı ziyaret etmeye karar verdik.

Saat altı gibi yola çıktık ve serinlikte öyle çabuk yol aldık ki, sekiz gibi erken bir saatte oraya ulaştık.

Beklenmiyorduk. Büyük bir sevinç yarattık ve kucaklaşmalar sona erdiğinde, bizim için bir ziyafet hazırlamak üzere küçük bir domuz aramaya gittiler. Domuz kesildi ve buna iki de tavuk eklendi. O sabah yakalanan muhteşem bir yumuşakça, taro ve muz, bu bereketli ve iştah açıcı menüyü tamamlıyordu.

Öğleni beklerken Mara mağaralarını görmemizi önerdim. Onları sık sık uzaktan görmüş, ama ziyaret etme fırsatı bulamamıştım.

Üç genç kız, genç bir oğlan, Tehura ve ben, küçük, neşeli bir grup olarak hedefimize kısa sürede vardık.

Yolun kenarından, guavaların neredeyse tamamen gizlediği mağara, kayaların içinde basit bir düzensizlik ya da diğerlerinden biraz daha derin bir çatlak olarak algılanabilir. Ama dalları büküp bir metre daha ilerlediğinizde, artık güneşi görmezsiniz. Diğer ucu yaklaşık yüz metrelik, parlak kırmızı tavanıyla küçük bir sahneyi hatırlatan, bir tür indesinizdir. Orada burada, iç gölün sularından içmek istercesine, duvarlardan dev yılanlar yavaşça sarkar gibidir. Bunlar, kayaların yarıklarında kendileri için yol açan köklerdir.

"Yıkanalım mı?"

Suyun çok soğuk olduğunu söyleyerek yanıt verdiler. Sonra bir kenarda uzun müzakereler ve kahkahalar geçti ve ben meraklandım.

Israr ettim; sonunda genç kızlar kararlarını verdiler ve hafif giysilerini kenara koydular. Sonunda, kalçalarında *parêo*'lar sarılı, herkes suyun içindeydi.

Sonra genel bir haykırış, "*Toē, toē!*"

Sular dalgalandı ve haykırışlar binlerce kez yankılandı, "*toē, toē!*".

"Benimle gelir misin?" diye sordum Tehura'ya, mağaranın ucunu işaret ederek.

"Çıldırdın mı? Orası çok uzak. Suyılanları ne olacak? Kimse oraya gitmez."

Dalgalanarak, zerafetle, yüzmedeki becerisi ile çok gururlanan biri gibi, kendisini kıyıya çekti. Ama ben de yetenekli bir yüzücüyüm. O kadar uzağa yalnız başıma gitmek hoşuma gitmese de, diğer uca doğru yola çıktım.

Nasıl bir garip seraptır ki, ben yaklaşmaya çabaladıkça benden daha da uzaklaşır görünmektedir? Devamlı ilerliyordum ve her iki yanda dev yılanlar beni alayla seyrediyordu. Bir an büyük bir kaplumbağanın yüzdüğünü görür gibi oldum ve iki parlak gözün şüpheyle üzerime dikildiğini ayırt ettim. Saçma, diye düşündüm, deniz kaplumbağaları tatlı suda yaşamaz. Yine de (gerçekten de bir Maori mi oldum?) kuşkuların hücumuna uğradım ve titremeye başlamama ramak kaldı. Orada, ilerideki büyük, sessiz dalgalanmalar ne? Suyılanları! Hadi, hadi! Bu felç edici korkudan kurtulmamız lazım.

Dibe değmek için dik olarak battım. Ama bunu başaramadan yine çıktım. Tehura kıyıdan beni çağırdı:

"Geri dön!"

Döndüm ve onun çok uzakta, çok küçük göründüğünü fark ettim... Neden burada mesafeler sonsuz görünüyor? Tehura, bir ışık çemberi içinde bir siyah noktadan başka bir şey değil.

Öfkeyle, inatla devam ettim. Bir yarım saat daha yüzdüm. Mağaranın ucu eskisi kadar uzak görünüyor.

Küçük bir düzlükte bir dinlenme yeri ve sonra yine esneyen bir ağız. Nereye gidiyor acaba? Keşfetmekten vazgeçmek zorunda kaldığım bir gizem!

Sonunda korktuğumu itiraf ediyorum.

Hedefime ulaşmak için tam bir saat gerekiyordu.

Tehura yapayalnız, beni bekliyordu. Aldırışsız arkadaşları gitmişti.

Tehura bir dua söyledi ve mağaradan çıktık.

Hâlâ soğuktan dolayı biraz titriyordum, ama açık havada kısa sürede kendime geldim, özellikle de, kötü niyetten tamamen arınmamış bir gülümseme ile Tehura sordu:

"Korktun mu?"

Cesaretle yanıt verdim:

"Fransız erkekleri korku nedir bilmez!"

Tehura ne merhamet, ne de hayranlık gösterdi. Ama onun gür saçları için güzel kokulu bir *tiaré* koparmak için ondan birkaç adım önde yürürken, beni gözucuyla izlemekte olduğunu fark ettim.

Yol çok güzeldi ve deniz harikaydı. Önümüzde Mora'nın mağrur ve görkemli dağları yükseliyordu.

Yaşamak ne kadar güzeldi! Ve iki saatlik yüzmeden sonra, evde bizi bekleyen titizlikle hazırlanmış küçük domuzu nasıl bir iştahla tükettik!

Mataïea'da büyük bir düğün oldu –gerçek bir düğün, dini ve yasal, misyonerliklerin dönmüş Tahitililere zorla kabul ettirdiği türden.

Davetliydim ve Tehura da bana eşlik etti.

Her yerde olduğu gibi, Tahiti'de de yemek, törenin en önemli kısmıdır. Tahiti'de, her durumda, yemekle ilgili en büyük lüks bu gibi ziyafetlerde sergilenir. Kızgın taşların üzerinde kızartılan küçük domuzlar, inanılmaz bollukta balık, muzlar, guavalar, tarolar, vs. vardır.

Oldukça çok konuğun oturduğu masa, yapraklar ve çiçeklerle harika bir biçimde süslenmiş bir çatının altına yerleştirilmişti.

Gelin ile damadın tüm dost ve akrabaları oradaydı.

Genç kız, o bölgenin öğretmeni, yarı beyazdı. Koca olarak gerçek bir Maori'yi, Punaauïa'nın şefinin oğlunu alıyordu. Kız Papeete'nin "dini okullarından" birinde eğitim görmüştü ve onunla ilgilenen Protestan piskopos, herkesin biraz aceleye getirildiğini düşündüğü bu evlilik için bizzat araya girmişti. Burada, misyonerin iradesi Tanrı'nın iradesidir...

Tam bir saat boyunca yiyip içtiler.

Sonra söylevler başladı. Bunlardan pek çok var. Belirli bir düzen ve yöntemle verilirler ve belâgat konusunda garip bir rekabet vardır.

Sonra önemli soruya sıra gelir. Yeni evlenenlere yeni isimlerini hangi aile verecektir? Çok eski zamanlara kadar uzanan bu ulusal gelenek, değerli, çok arzulanan ve üzerinde çok tartışılan bir ayrıcalık olarak görülür. Bu tartışma sık sık gerçek savaşlara kadar gider.

Fakat bu durumda, bu tür bir şey olmadı. Her şey mutluluk

ve huzur içinde gerçekleşti. Gerçeği söylemek gerekirse, tüm masa iyiden iyiye sarhoş olmuştu. Benim zavallı *vahina*'m bile (gözümü her an üstünde tutamamıştım), çevresindeki örneklere uymuş ve sonuç olarak küp gibi sarhoş olmuştu. Sonunda, onu güçlükle eve götürebilmiştim.

Masanın ortasında, Punaauïa'nın şefinin karısı hayranlık uyandırıcı bir saygınlık içinde oturuyordu. İddialı ve tuhaf, turuncu kadifeden elbisesi ona belirsiz bir şekilde bir kasaba fuarının kadın kahramanı görüntüsü veriyordu. Ama ırkının o yok edilemez zerafeti ve mevkine ilişkin bilinci, ona bir tür ihtişam veriyordu. Saf ırktan bu görkemli kadının varlığı, bana öyle geliyordu ki, adanın yiyeceklerinin tadına, adanın çiçeklerinin kokusuna, tüm diğerlerinden daha güçlü ek bir keskinlik veriyor ve bu keskinlikle diğer her şey de ihtişam kazanıyordu.

Onun yanında yüz yaşında bir başka kadın oturuyordu. Yıpranmışlığının ürkünçlüğü, iyi korunmuş iki dizi yamyam dişi ile vurgulanıyordu. Çevresinde neler olup bittiğine pek az ilgi gösteriyordu. Kıpırtısız, kaskatı, âdeta bir mumya gibi oturuyordu. Yanağında koyu ve kararsız bir şekle sahip, ama bir Latin harfinin şeklini anımsatan bir dövme izi vardı. Benim gözümde onun adına konuşuyor, kadının tarihçesini anlatıyordu. Bu dövme, vahşilerin dövmelerine hiçbir şekilde benzemiyordu. Kuşkusuz bir Avrupalı eli koymuştu onu oraya.

Soruşturdum.

Daha önce, diye anlattılar bana, gayretkeş misyonerler "bazı kadınları" etin günahlarına karşı "cehennem işaretleri" ile işaretlemişlerdi. Bu işaret kadınları utanca boğmuştu, işledikleri günahtan dolayı değil, bu tür "ayrım işaretleri" ile ilişkili alay ve hakaretler yüzünden.

O gün, daha önce anladığımdan daha iyi bir şekilde, Maori'lerin Avrupalılara karşı duydukları güvensizliği anladım. Bu güvensizlik bugün bile sürmektedir, Okyanusya ruhunun cömert ve konuksever içgüdülerince ne kadar hafifletilmiş olursa olsun.

Bir rahip tarafından işaretlenmiş bu kadın ile bir rahip tarafından evlendirilen bu genç kadın arasında kaç yıllık bir uzaklık var! İşaret, boyun eğen ırkın yenilgisine ve bu yenilgiye sebep olan ırkın korkaklığına silinmez bir tanık olarak kalıyor.

Beş ay sonra, evlenen genç kadın dünyaya gelişmiş bir çocuk getirdi. Öfkeli akrabalar ayrılmalarını talep etti. Genç adam reddetti.

"Birbirimizi sevdiğimize göre, ne fark eder ki? Başkalarının çocuklarını evlat edinmek bizim geleneğimiz değil mi? Ben de bunu evlat ediniyorum."

Ama neden piskopos evlilik törenini aceleye getirmek konusunda bu kadar istekli olmuştu? Çok söylentiler çıktı. Kötücül diller çok şey ima etti... Tahiti'de bile kötücül diller vardır.

Akşamları yatakta uzun ve çoğunlukla ciddi sohbetler yapıyoruz.

İçinde atalarının uyuduğu ve bazen hayal gördüğü Tehura'yı artık anladığıma göre, bu çocuk aracılığı ile görmeye, düşünmeye ve onun içinde, sosyal olarak ölmüş olan, ama belirsiz anılarda hâlâ yaşayan, çok uzak bir geçmişin izlerini bulmaya çalışıyorum.

Soruyorum ve sorularımın tamamı yanıtsız kalmıyor.

Belki de, fethimizden doğrudan etkilenmiş olan ya da medeniyetimizin akıllarını çeldiği erkekler eski günleri unutmuş, ama

kadınların anılarında sığınacak bir yer bulmuşlar. Benim etkim altında eski ulusal ilahları yavaş yavaş anılarında uyandığı ve Protestan misyonerlerin örtmek zorunda hissettikleri yapay peçeleri attığı zaman, Tehura dokunaklı bir manzara sunuyor. İlmihalcilerin çalışmaları, bir bütün olarak düşünüldükleri zaman çok yüzeysel kalıyor. Özellikle kadınlar arasındaki çalışmaları, beklentilerinin çok uzağında kalmış. Öğretileri, en ufak beceri dolu dokunuş sonucunda soyulan ve çabucak kaybolan zayıf bir boya tabakası gibi.

Tehura düzenli olarak tapınağa gidiyor ve resmi dine sahte bir bağımlılık gösteriyor. Ama Maori Olimpos'undaki tüm tanrıları ezbere biliyor ve bu hiç de kolay bir iş değil. Tarihlerini biliyor, bana dünyayı nasıl yarattıklarını, bu dünyaya nasıl hükmettiklerini, nasıl onurlandırılmayı arzu ettiklerini öğretiyor. Hristiyan ahlakının detaylarına yabancı ya da belki aldırmıyor. Örneğin, bir *tané*'nin kapatması olduğu gerçeğinden pişmanlık duymuyor.

Taaroa ile İsa'yı inançlarında nasıl ilişkilendirdiğini tam olarak bilmiyorum. Sanırım ikisini de kutsal sayıyor.

Sırası geldiğinde bana Tahiti teolojisi hakkında tam bir ders verdi. Karşılığında ben de ona, Avrupa bilgileri dahilinde bazı doğal olguları açıklamaya çalıştım.

Yıldızlar onu çok ilgilendiriyor. Bana sabah yıldızının, akşam yıldızının ve diğer yıldızların Fransızca isimlerini soruyor. Dünyanın güneşin çevresinde döndüğünü anlamak ona zor geliyor...

O da bana yıldızların kendi dilindeki isimlerini söylüyor ve o konuşurken, kendileri de birer ilah olan o yıldızların ışığı altında, Maori hava ve su efendilerinin, adaların ve suların efendile-

rinin kutsal formlarını ayırt ediyorum.

Tahiti sakinleri, bilinen tüm tarihleri boyunca, her zaman astronomi hakkında oldukça geniş bir bilgiye sahip olmuşlar. Gizli bir dine mensup olan, adaları hükümleri altına almış olan ve haklarında başka şeyler de anlatacağım Areoi'lerin periyodik bayramları, yıldızların dönüşüne dayalı idi. Öyle görünüyor ki, ay ışığının doğası bile Maori'ler için bilinmez değildi. Ayın dünyaya çok benzer bir küre olduğunu, üzerinde yaşayanlar olduğunu ve kendi dünyaları gibi zengin ürünlerle dolu olduğunu düşünüyorlar.

Dünya ile ay arasındaki mesafeyi şu şekilde hesaplıyorlar: Ora ağacının tohumu dünyadan aya beyaz bir güvercin tarafından taşındı. Uyduya ulaşmak, kuşun *iki ayını* aldı ve iki ay daha geçip de, kuş yine dünyaya düştüğünde, tüyleri yoktu. Maori'lerin bildiği kuşlar arasında en hızlı uçtuğu düşünülen, bu kuşlardır.

Ama Tahitililerin yıldızlara verdikleri isimler şöyledir. Tehura'nın derslerini, Polinezya'da bulunan çok eski bir elyazmasının yardımıyla tamamlıyorum.

Bunda, hayal gücünün basit bir oyununu değil de, mantığa dayalı antronomi sisteminin başlangıçlarını görmek çok mu küstahça olur?

Roüa –ki muazzamdır başlangıcı –karısı Loş Dünya ile yattı.

Kralı olan güneşi, sonra alacakaranlığı, sonra da geceyi doğurdu.

Sonra Roüa bu kadını terk etti.

Roüa –ki muazzamdır başlangıcı –"Grande Réunion" isimli bir kadınla yattı.

Kadın gökyüzünün kraliçelerini, yani yıldızları doğurdu, sonra da Tahiti yıldızını, yani akşam yıldızını.

Altın göklerin kralı, tek kral, karısı Fanoüi ile yattı.

Ondan yıldız Taüroüa (Çobanyıldızı), yani sabah yıldızı, güne ve geceye, diğer yıldızlara, aya, güneşe yasa veren, denizcilere rehberlik eden Kral Taüroüa doğdu.

Taüroüa solda kuzeye doğru uçtu ve orada karısı ile yattı ve Kızıl Yıldız, akşamları iki çehreyle parlayan yıldız doğdu.

Kızıl Yıldız doğuya doğru uçtu, kanosunu, yani tüm-gün-kanosunu hazırladı ve göklere yöneldi. Güneşin doğuşu ile uzaklaştı.

Rehoüa artık uzayın enginlerinde yükselmektedir. Karısı Oüra Taneïpa ile yatmaktadır.

Onlardan İkiz Krallar, Ülker yıldızları doğmuştur.

Kuşkusuz bu İkiz Krallar bizim Castor'umuz ve Pollux'umuz ile aynıdır.

Polinezya yaratılış öyküsünün ilk versiyonu, belki de yalnızca gelişme sayılması gereken değişikliklerle karmaşıklaşmıştır.

Taaroa kendine Dışarının Tanrıçası (ya da denizin tanrıçası) ismini veren kadınla yattı.

Onlardan beyaz bulutlar, siyah bulutlar ve yağmur doğdu.

Taaroa kendine İçerinin Tanrıçası (ya da toprağın tanrıçası) ismini veren kadınla yattı.

Onlardan ilk tohum doğdu.

Bunlardan dünyanın yüzeyinde yetişen her şey doğdu.

Bunlardan dağların sisleri doğdu.

Bunlardan kendine Güçlü diyen erkek doğdu.

Bundan kendine Güzel ya da Memnun Etmek İçin Süslenmiş Olan diyen kadın doğdu.

Mahoüi[1] *kanosunu kızaktan indirdi.*

Dibine oturdu. Sağında, oltaya saç telleri ile bağlanmış olan

1 Bu Mahoui Taaroa ile ve aynı zamanda yıldızları yaratan Roüa ile karıştırılmış görünmektedir. Belki de aynı Tanrı'ya verilen farklı isimlerdir.

kanca asılıydı.

Ve elinde tuttuğu bu oltayı ve bu kancayı, büyük balığı (dünyayı) yakalamak için evrenin derinliklerine saldı.

Kanca yakalandı.

Dünyanın büyük ağırlığını eksen zaten gösteriyor, Tanrı zaten hissediyordu.

Tefatou (dünyadan doğan tanrı ve dünyanın tanrısı) oltaya yakalandı, gecenin içinde yükseldi ve hâlâ evrenin enginliği içinde asılıdır.

Mahoüi uzayda yüzen büyük balığı yakalamıştır ve şimdi onu dilediği gibi yönlendirmektedir.

Onu elinde tutmaktadır.

Mahoüi aynı zamanda güneşin takip ettiği yolu öyle yönetmektedir ki, gün ve gece aynı uzunluktadır.

Tehura'dan bana Tanrıların isimlerini söylemesini istedim.

Taaroa Ohina ile, havanın Tanrıçası ile yattı.

Onlardan gökkuşağı, ay ışığı, sonra kırmızı bulutlar ve kırmızı yağmur doğdu.

Taaroa Ohina ile, toprağın sinesinin Tanrıçası ile yattı.

Onlardan Tefatou, toprağı canlandıran, yeraltı seslerinde tezahür eden ruh doğdu.

Taaroa Dünyanın Ötesi denilen kadınla yattı.

Onlardan Teirü ve Roüanoüa isimli Tanrılar doğdu.

Sonra Roo annesinin bedeninin böğründen çıktı.

Ve aynı kadından Gazap ve Fırtına, Öfkeli Rüzgârlar ve bunları takip eden Huzur doğdu.

Ve bu ruhların kaynağı, Haberciler'in geldiği yerdir.

Ama Tehura bu ilişkilerin tartışmalı olduğunu itiraf ediyor.

En geleneksel sınıflama şöyle.

Tanrılar Atualar ve Oromatualar olarak ikiye ayrılıyor.

Daha üstün olan Atuaların tamamı Taaroa'nın oğulları ve erkek torunları.

Gökyüzünde yaşıyorlar –yedi gökyüzü var.

Taaroa ve karısı Feii Feii Maïterai'nin oğulları şunlar: Oro (babasından sona gelen tanrıların ilki ve iki oğlu var –Tetaï Mati ve Oüroü Tetefa–) Raa (Tetoüa Oüroü Oüroü, Feoïto, Teheme, Roa Roa, Tehu Raï Tia Hotoü, Temoüria'nın babası), Tane (Peüroürai, Piata Hoüa, Piatia Roroa, Parara Iti Mataï, Patia Taüra, Tane Haeiraï'nin babası), Roo, Tieri, Tefatou, Roüa Noüa, Toma Hora, Roüa Otia, Moë, Toüpa, Panoüa, Tefatou Tire, Tefatou Toutaü, Peuraï, Mahoüi, Harana, Paümoüri, Hiro, Roüi, Fanoüra, Fatoühoüi, Rii.

Bu tanrıların her birinin kendine özgü özellikleri var.

Mahoüi ve Tefatou'nun işlerini daha önce gördük...

Tané'nin ağzı yedinci gökyüzü ve bu da, erkeğe ismini veren tanrının ağzının, yeryüzünü aydınlatan ışığın geldiği, gökyüzünün en uzak ucu olduğunu simgeliyor.

Rii yeryüzünü ve gökyüzünü ayırdı.

Roüi okyanusun sularını karıştırdı; yeryüzündeki katı kıtayı kırdı ve şimdiki adaları oluşturan sayısız parçaya böldü.

Başı bulutlara, ayakları denizin dibine değen Fanoüra ile bir başka dev, Fatoühoüi, birlikte Eïva'ya –bilinmeyen bir yer– indiler. Amaçları insanları yiyen canavar domuz ile savaşmak ve onu öldürmekti.

Hırsızların tanrısı Hiro, parmakları ile kayalara delikler kazdı. Devlerin büyülü bir yerde tutsak tuttukları bir bakireyi kurtardı. Bir eliyle, gündüzleri bakirenin zindanını gizleyen ağaçları kavradı ve büyü bozuldu...

Daha alçak seviyedeki Atualar özellikle insanların yaşamı ve çalışmaları ile ilgilidir, ama onların evlerinde yaşamazlar.

Bunlar: denizcilerin koruyucu ruhları olan Atua Maholar (tanrı köpekbalıkları); tarlaların koruyucu ruhları olan, vadilerin tanrı ve tanrıçaları olan Peho; şarkıcıların, komedyenlerin ve dansçıların koruyucu ruhları olan No Te Oüpa Oüpa'lar; otacıların koruyucu ruhları olan Raaoü Pava Maï'ler; insanı cadılara ve büyüye karşı korumaları üzerine adlarına adaklar adanan tanrılar olan No Apa'lar; çiftçilerin koruyucu ruhları olan O Tanoü; marangozların ve inşacıların koruyucu ruhları olan Tane Ite Haa'lar; çatı yapıcıların koruyucu ruhları olan Minia'lar ve Papea'lar; ağ yapıcılarının koruyucu ruhları olan Matatini'ler.

Oromatua'lar, Lare isimli ev tanrılarıdır.

Cin isimli ve hakkında isimlendirilmiş Oromatua'lar vardır.

Oromatua'lar savaş kışkırtıcılarını cezalandırır ve aile içinde huzuru korur. Bunlar: her aileden, ölen kişilerin ruhları olan Varna Taata'ler; doğal bir sebepten, zamanından önce ölen çocukların ruhu olan Eriorio'lar; doğumda öldürülen çocukların ruhu olan ve çekirgelerin bedeninde geri dönen Poüara'lar.

Cinler farazi ilahlardır ya da insanlar tarafından bilinçli olarak yaratılmışlardır. Kendi tercihleri dışında belirli bir güdü olmadan, bir hayvana ya da ağaç gibi bir nesneye ilahi özellikler atfetmişler, sonra da her tür önemli olayda ona danışmaya başlamışlardır. Belki de bunda, Maori'lerin muhtemelen tanışmış oldukları Hindu ruh göçü kavramının izleri vardır. Tarihi şarkıları ve efsaneleri, büyük tanrılarının hayvan ve bitki şekline girdikleri fabllarla zengindir.

Semavi hiyerarşide en son, Atua ve Oromatua'lardan sonra Tii'ler gelir.

Bunlar Taaroa ile Hina'nın oğullarıdır ve sayıları pek çoktur.

Maori yaratılış ilminde bunlar, tanrılardan aşağı olan ve insanlara yabancı olan ruhlardır. Organik varlıklar ile organik olmayan varlıklar arasında aracılık yaparlar ve organik olmayan varlıkları, haklarını ve ayrıcalıklarını organik varlıkların gaspetmesine karşı korurlar.

Kökenleri şudur:

Taaroa Hina ile yatar ve bundan Tii doğar.

Tii Ani (*İhtiras*) isimli kadınla yatar ve bundan şunlar doğar: Gecenin İhtirası, gölgelerin ve ölümün habercisidir, Gündüzün İhtirası, ışığın ve yaşamın habercisidir; Tanrıların İhtirası, gökyüzündeki şeylerin habercisidir; İnsanların İhtirası, yeryüzünün şeylerinin habercisidir.

Ve bunlardan şunlar doğar: hayvanlara ve bitkilere gözkulak olan içerinin Tii'si; denizin varlıklarının ve şeylerinin muhafızı olan dışarının Tii'si; kumların Tii'si ve deniz kıyılarının Tii'si ve gevşek toprağın Tii'si; kayaların Tii'si ve katı toprağın Tii'si.

Ve sonra doğanlar: gecenin olayları, gündüzün olayları, geliş ve gidişler, akış ve geri akışlar, zevk verme ve zevk alma.

Tii'lerin görüntüleri *marae*'lerin en uzak köşelerine yerleştirilir ve kutsal yerleri içine alan sınırları oluştururlardı. Bunlar kayalarda ve deniz kıyılarında görülürler. Bu heykellerin görevi deniz ile toprak arasındaki sınırları belirlemek, iki unsur arasındaki dengeyi sağlamak ve birbirlerinin alanına tecavüz etmelerini önlemektir. Çağdaş gezginler bile Ile-de-Pâques üzerinde birkaç Tii heykeli görmüştür. Bunlar insan ve hayvan şekilli muazzam figürlerdir ve taş işleme sanatı konusunda özel bir güzellik kavramına tanıklık ederler, çünkü son derece orjinal ve dâhice renk kombinasyonlarına sahip, birbiri üzerine konulmuş taş

bloklarından oluşmuşlardır.

Avrupalıların istilası ve tektanrıcılık, kendine has bir ihtişamı olan bu medeniyetin izlerini yok etmiştir. Bugünün Tahitilileri anıt diktiğinde, zevksizlik mucizeleri yaratmaktadırlar –Pomare'nin mezarında olduğu gibi. İnsan yaratımları ile varlıklarının sürdüğü ortamı oluşturan ve süsleyen hayvan ve bitki yaşamı arasında gerekli olan ahenk konusunda içgüdüsel bir duygu bahşedilmişti onlara, fakat bu artık kaybolmuştur. Bizimle, bizim *okullarımızla* ilişkileri sonucunda, Latin batının bu sözcüğe verdiği anlam ile, gerçekten "vahşiler" haline gelmişlerdir. Kendileri birer şaheser güzelliğinde kalmışlar, ama ahlaki ve fiziksel açıdan (sayemizde) verimsiz kalmışlardır.

Marae'lerin bazı izleri hâlâ varlığını sürdürmektedir. Bunlar, açıklıklar ile bölünmüş paralelkenarlardır. Üç kenarı, yüz yirmi santim ile yüz seksen santim arası yüksekliğe sahip taş duvarlardan oluşmuştur; dördüncü kenarda, genişliği yüksekliğinden fazla bir piramit vardır. Bütününün uzunluğu yüz metre, genişliği kırk metredir. Bu basit mimari yapıyı Tii imgeleri süsler.

Maori'lerin metafizik spekülasyonlarında ay önemli bir yere sahiptir. Ayın adına büyük bayramlar kutlandığı daha önce belirtilmişti. Areoi'lerin geleneksel anlatılarında Hina'ya sık sık çağrıda bulunulur.

Ama onun dünyanın ahengi konusundaki rolü ya da payı olumlu değil, olumsuzdur.

Bu, Hina ile Tefatou arasındaki diyalogda açıkça ortaya çıkmaktadır.

Okyanusya İncili üzerinde düşürülecek bir konu olarak gö-

rülebilse, bu tür metinler yorumcular için harika materyal oluştururdu. Orada, her şeyden önce, doğanın güçlerine tapınmaya dayalı bir dinin ilkelerini görürlerdi –tüm ilkel dinler için ortak bir özellik. Maori tanrılarının çoğunluğu aslında değişik unsurların kişileştirilmesidir. Ama dikkatli bir bakış, eğer bizim felsefemizin bu "kabilelerin" felsefelerine üstünlüğünü kanıtlama arzusu ile yanlış yönlenmediyse veya baştan çıkmadıysa, kısa sürede, bu efsanelerde ilginç ve fevkalade özellikler keşfedecektir.

Ben bunlardan iki tanesine dikkat çekmek istiyorum, ama bunları belirtmekle yetineceğim. Bu tezleri kanıtlama sorunu bilginlere kalıyor.

Her şeyden öte, yaşamın iki yegâne ve evrensel ilkesinin, yüce bir birlik olarak betimlenmesi, ayrımlanması ve nihai olarak çözümlenmesindeki açıklıktır. Biri, ruh ve zekâ, Taaroa, erkektir; diğeri, bir şekilde aynı tanrının madde ve bedeni olan, dişi, Hina'dır. İnsanoğlunun tüm sevgisi dişiyedir, saygısı ise erkeğe. Hina yalnızca ayın ismi değildir. Aynı zamanda havanın Hina'sı, denizin Hina'sı, İçerinin Hina'sı vardır, ama bu iki hece yalnızca maddenin hakimiyet altındaki kısımlarını niteler. Güneş ve gökyüzü, ışık ve onun imparatorluğu, tabiri caizse maddenin tüm asil kısımları ya da maddenin tüm ruhani unsurları Taaroa'dır. Bu, açık bir biçimde, içlerinde ruhun ve maddenin tanımlarının ayırt edilebileceği birden fazla metinde tanımlanmıştır. Ve eğer bu tanımı kabullenirsek, Maori yaratılışının temel öğretisinin önemi nerede yatmaktadır:

BÜYÜK VE KUTSAL EVREN, TAAROA'NIN YALNIZCA KABUĞUDUR –?

Bu öğreti, maddenin birliğine ilişkin ilkel bir inanç teşkil etmez mi? Bu tanımda ve ruh ile maddenin ayırılmasında, tek ve eşsiz bir maddenin iki yanlılığının analizi yok mudur? Ilkeller arasında bu tür felsefi niyet çok nadir olsa da, bu, tanıklıkların reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaz. Dünyayı yaratan ve himaye eden tanrının eylemlerinin iki yanının olduğu, Okyanusya teolojisinde açıktır: birlikte üretken olan yaratıcı neden ve madde, itici güç ve üzerine etki edilen nesne, ruh ve madde. Aynı zamanda, ışıyan ruh ile onun can verdiği alıcı madde –yani Taaora ile değişik şekiller altında Hina'nın art arda gelen birleşmeleri– arasındaki daimi ilişkide, güneşin eşya üzerindeki daimi ve hep değişen etkisi açıkça görülebiliyor. Ve bu birleşmelerin meyvelerinde, bu unsurların ışık ve sıcaklık altında gösterdiği daimi değişim görülebiliyor. Içinden iki evrensel akımın çıktığı bu olguyu bir kere açıkça görünce, birleşen ve karışan, üretken olan yaratıcı neden ile maddeyi, hareket halinde itici gücü ve üzerine etki edilen maddeyi, yaşam halinde ruh ile maddeyi meyvede görür, yaratılan evrenin *Taaroa'nın yalnızca kabuğu olduğunu* anlarız.

Ikinci olarak, Tefatou ile Hina arasından geçen söyleşiden, erkeğin ve yeryüzünün yok olacağını, ama ayın ve üzerinde yaşayan ırkın yaşamaya devam edeceğini anlıyoruz. Hina'nın maddeyi temsil ettiğini ve "hiçbir şey yok olmaz, yalnızca şekil değiştirir," diyen bilimsel yönergeyi hatırlarsak, bu efsaneyi icat eden ihtiyar Maori bilgesinin, konu hakkında bizim kadar bilgili olduğunu kabul etmemiz gerekir. Madde yok olmaz, yani duyularımız ile algılayabileceğimiz özelliklerini kaybetmez. Buna karşın ruh ve ışık, bu "ruhani madde", değişime tabidir. Işık saçar ve yansıtır görünen gözler kapandığında gece ve ölüm var-

dır. Ruh ya da ruhun en yüksek mevcut göstergesi, erkektir. "*Erkek ölmeli... bir daha kalkmamak üzere ölecek... Ve erkek ölmeli.*" Ama erkek ve yeryüzü, Taaroa ile Hina'nın birliğinin bu meyveleri yok olduğunda bile, Taaroa'nın kendisi ebedi kalacaktır ve Hina'nın, yani maddenin de var olmaya devam edeceği bize belirtilmiştir. Demek tüm sonsuzluk boyunca ruh ve madde, ışık ve onun aydınlatmaya çabaladığı nesne var olacaktır. Sonsuz yaşam *evriminde* yeni bir "durum" yaratacak yeni bir birlik için ortak arzuları ile harekete geçeceklerdir.

Evrim!... Maddenin birliği!... Eski yamyamların, düşüncelerinde yüksek bir medeniyetin tanıklığını göreceğini kim düşünebilirdi ki? Gönül rahatlığı ile söyleyebilirim ki, gerçeğe hiçbir şey eklemedim.

Bu soyutlamalara ilişkin Tehura'nın hiçbir kuşkusu olmadığı doğru, kayan yıldızları gezgin tupapaü'ler ve üzüntülü cinler olarak görmeye devam etti. Gökyüzünün Taaroa olduğunu ve Taaroa'dan inen Atua'ların hem tanrılar, hem de ilahi varlıklar olduğunu düşünen ataları ile aynı ruh hali içinde, yıldızlara insani duygular atfediyordu. Bu şiirsel hayallerin, en pozitif bilimlerin gelişimini ne ölçüde engellediğini bilmiyorum, ne de en yüksek bilimin onları ne ölçüde ayıplayacağını.

Başka bakış açılarından, Tefatou ile Hina arasındaki diyaloğa başka yorumlar yapmak mümkün: Dişil olan ayın fikirleri, kör merhametin ve duygusal zayıflığın tehlikeli tavsiyeleri olabilir. Ay ve kadınlar, Maori'lerde madde fikrinin ifadeleri, yaşamın gizlerini yalnızca ölümün sakladığını bilmiyor olabilirler. Tefatou'nun yanıtı katı olarak görülebilir, ama uzak görüşlü ve tarafsızdır. Yaşamın bireysel göstergelerinin, gelmesi ve zafer kazanabilmesi için kendilerini kurban etmeleri gereken yüksek bir var-

lığın önünde geri çekilmesi gerektiğini bilen, en yüce bilgeliğin buyruğudur.

Önceki günlerde bu yanıt çok daha geniş kapsamlı anlamlar ve ulusal bir kehanetin anlamını içerirdi. Eski günlerin büyük bir ruhu, ırkının yaşama gücünü inceleyebilir, ölçebilirdi; kanında, kurtuluş veya yeniden doğuş olasılığı olmadan ölümün tohumlarını görebilir ve şöyle derdi:

Tahiti ölecek, bir daha kalkmamak üzere ölecek.

Feodal çağ boyunca adaları hükmü altına alan Areoi'lerin gizli toplumu ya da mezhebi hakkında, Tehura bir tür dini korku ile konuşuyor.

Çocuğun karmaşık anlatımlarından, korkunç ve eşsiz bir kurumun anılarını çözüyorum. Büyük suçlarla dolu, ama meraklıların gözünden iyi korunan bir sır ile saklandığından içine işlenmesi zor, trajik bir tarih seziyorum.

Tehura bu konuda bildiği her şeyi anlattıktan sonra, mümkün olan her yerde soruşturmalar yaptım.

Bu ünlü toplumun efsanevi başlangıcı şöyle:

Taaroa'nın oğlu ve babasından sonra tanrıların en büyüğü olan Oro, bir gün ölümlüler arasından bir eş seçmeye karar verir.

Kızın bir bakire olmasını ve güzel olmasını diler, çünkü onunla birlikte, insanlar arasında, tüm ırklardan daha üstün ve tüm ırkların sevgi duyduğu bir ırk yaratmak istemektedir.

Yedi kat gökyüzünün içinden geçer ve Païa'ya, Bora-Bora Adası'nda yüksek bir dağa iner. Orada kız kardeşleri olan tanrıçalar Teouri ve Oaaoa yaşamaktadır.

Oro genç bir savaşçıya, kız kardeşleri genç kızlara dönüşür ve bir tanrının öpücüğünü hak edecek yaratığı bulmak üzere

adalar üzerinde yolculuğa çıkarlar.

Oro gökkuşağını yakalar ve bir ucunu Païa'nın zirvesine, diğer ucunu yeryüzüne koyar; böylece tanrı ile tanrıçalar vadilerin, dalgaların üzerinden geçerler.

İnsanların alımlı ve ihtişamlı ziyaretçilerini karşılamak üzere seğirttikleri değişik adalarda, yolcular olağanüstü şölenler verirler ve kadınlar bu şölenlere sürüler halinde gelir.

Ve Oro her birine bakar.

Ama yüreği üzüntü ile dolar, çünkü tanrı aşkı bulur, ama âşık olamaz. Bakışları insan kızlarından hiçbiri üzerinde uzun süre oyalanmaz; hayalini kurduğu erdemleri ve incelikleri tek bir tanesinde bile bulamaz.

Ve boşuna arayışla geçen pek çok günden sonra, gökyüzüne geri dönmeye karar vermiştir ki, Bora-Bora Adası'ndaki Vaïtape'de, az bulunur bir güzelliğe sahip genç bir kızın küçük Avaï Aïa Gölü'nde yıkanmakta olduğunu görür.

Kızın boyu uzundur ve güneşin tüm alevleri etinin ihtişamı üzerinde yanar ve parlar. Aşkın tüm büyüsü saçlarındaki gecede uyumaktadır.

Büyülenen Oro, kız kardeşlerinden onun için kızla konuşmalarını ister.

Kendisi Païa'nın zirvesine döner ve elçilerinin getireceği sonucu beklemeye başlar.

Tanrıçalar genç kadına yaklaşırken selam verirler, güzelliğini överler ve Avanaü'den, yani Bora-Bora'da bir yerden geldiklerini söylerler.

"Erkek kardeşimiz, karısı olmaya rıza gösterip göstermeyeceğini soruyor."

Vaïraümati –kızın adı budur– dikkatle yabancıları inceler ve

onlara şöyle der:

"Siz Avanaü'den değilsiniz, ama bunun önemi yok. Eğer erkek kardeşiniz bir şefse, genç ve güzelse, bırakın gelsin. Vaïraümati onun karısı olacak."

Teouri ile Oaaoa oyalanmadan Païa'ya çıkarlar ve erkek kardeşlerine kızın onu beklediğini söylerler.

Sonra Oro, gökkuşağını baştaki gibi yerleştirerek Vaïtape'ye iner.

Onu kabul etmek için Vaïraümati en güzel meyvelerden bir masa ile, en nadir malzemelerden bir sedir ve en iyi hasırlardan hazırlamıştır.

Ve ilahi zerafetleri ve güçleri ile, ormanın içinde ve denizin kıyısında, tamarilerin ve pandanuların altında aşklarını sunarlar. Her sabah tanrı yine Païa'nın zirvesine çıkar; her akşam Vaïraümati ile yatmak üzere aşağı iner.

O zamandan sonra başka hiçbir insan kızının tanrıyı insan şeklinde görmesine izin verilmemiştir.

Ve Païa ile Vaïtape arasında uzanan gökkuşağı her zaman ona bir geçiş yolu hizmeti görür.

Pek çok ay parlamış ve sönmüştür ve terk edilmiş Yedi kat gökyüzünde kimse Oro'nun inziva yerini bilmemektedir. Taaroa'nın iki oğlu, Orotefa ile Oürtefa insan şekline bürünürler ve kardeşlerini bulmak üzere yola çıkarlar. Uzun zaman adalarda oraya buraya giderler, ama onu bulamazlar. Sonunda, Bora-Bora'ya yaklaştıklarında, Vaïraümati ile kutsal bir mango ağacının altında oturmakta olan genç tanrıyı görürler.

Genç kadının güzelliğine hayran kalırlar ve hayranlıklarının bir göstergesi olarak ona hediyeler vermek isterler. Orotefa kendisini bir dişi domuza, Oürtefa ise kırmızı tüylere çevirir. He-

men insan şekline geri dönerler, fakat domuz ile tüyler kalır ve ellerinde hediyeleri, âşıklara yaklaşırlar.

Oro ile Vaïraümata iki saygın ziyaretçiyi sevinç içinde karşılarlar.

O gece dişi domuz yedi yavru verir. Bunlardan ilki daha sonraki bir amaç için saklanır; ikincisi tanrılara kurban edilir; üçüncüsü konukseverliğe adanır ve yabancılara sunulur; dördüncüsüne, aşk onuruna Yüz Kurban Domuzu ismini verirler; beşinci ile altıncı, türün çoğalması için saklanır; ve son olarak yedincisini bütün olarak kızgın taşların üzerinde (ilahi bir biçimde, böylece başlatılmış Maori geleneğine göre) kızartırlar ve yerler.

Oro'nun kardeşleri gökyüzüne geri döner.

Birkaç hafta sonra Vaïraümati Oro'ya anne olacağını söyler.

Sonra Oro yedi domuzdan, saklanmış olan ilkini alır ve Raïatea'daki büyük *maraë*'ye, tanrı Vapoa'nın tapınağına gider.

Orada Mahi isimli bir adamla karşılaşır, domuzu adama verir ve şöyle der:

"Maïi maitaï oé teineï boüaa (bu domuzu al ve iyi koru)."

Ve tanrı ciddiyetle sözlerine devam eder:

"Bu kutsal domuzdur. Benden doğan insanlar onun kanıyla boyanacaktır. Çünkü bu dünyada ben babayım. Bu insanlar Areoi'ler olacaktır. Onların ayrıcalıklarını ve isimlerini sana veriyorum. Çünkü ben artık burada kalamam."

Mahi Raïatea'nın şefini arar ve ona ne olduğunu anlatır. Ama, şefin dostu olmadan kutsal emaneti koruyamayacağından şunu ekler:

"Benim adım senin adın olsun, senin adın da benim."

Şef kabul eder ve birlikte Taramanini ismini alırlar.

Bu sırada Vaïraümati'ye dönen Oro, ona bir oğul doğuracağı-

nı bildirir ve ona Hoa Tabou té Raï (göklerin kutsal dostu) ismini vermesini emreder.

Sonra şöyle der:

"Zaman tamamlandı ve seni terk etmeliyim."

O anda çok büyük bir ateş sütununa dönüşür. Ateş sütunu ihtişamla havada yükselir, hatta Bora-Bora'nın en yüksek dağı olan Perirere'den bile yükseğe ulaşır. Orada ağlamakta olan karısının ve hayret içindeki insanların gözlerinin önünde yok olur.

Hoa Tabou té Raï büyük bir şef olur ve insanlara çok büyük iyilikler yapar. Ölümü üzerine gökyüzüne yükselir. Vaïraümati de, orada tanrıçalar arasında sayılmaktadır.

Oro pekâlâ da bu adalara, Okyanusya dininde izlerine çoktan atıfta bulunmuş olduğum Brahma öğretisini getiren gezgin bir Brahman olabilir. Ne zaman?...

Bu öğretinin saflığı içinde Maori dehası uyandı. Kavrama yeteneğine sahip zihinler birbirlerini fark etti ve emredilen törenleri, doğal olarak, sıradan insanlardan çok uzakta uygulamak üzere bir araya geldiler. Irklarının diğer insanlarından daha aydınlanmış olduklarından, kısa sürede adanın dini ve politik yönetimini ele geçirdiler. Kendilerine önemli ayrıcalıklar verdiler ve takımadaların tarihine en muhteşem dönemi oluşturan güçlü bir feodal devlet kurdular.

Görünüşe göre yazma sanatından bihaber olan Areoi'ler, yine de öğrenmeye açıktılar. Eski "tanrıların sözlerini" sözcük sözcük, titizlikle tekrarlamaya geceler harcadılar. Metinleri artık oturmuş durumda, ancak yorucu bir çalışma ile geçen yıllar sonucunda toparlanmış olabilirler. Yalnızca Aroei'ler tanrıların sözlerine ulaşabiliyorlardı ve en fazla, bazı yorumlar eklemeleri-

ne izin verildi. Bu onlara bir entellektüel merkezin güvenliğini, meditasyon alışkanlığını, insanüstü bir görevin otoritesini ve tüm diğerlerinin önünde başlarını eğdiği bir prestij verdi.

Okurun da bildiği gibi, bizim Hristiyan ve feodal Orta Çağımızda da çok benzer kurumlar vardır. Kendi adıma ben, dini ve askeri kurumdan, Tanrı adına yargılarda bulunan, yaşam ve ölüm üzerinde mutlak bir güç sahibi olan, o dönemin daimi konseyinden daha korkutucu bir şey tanımıyorum.

Areoi'ler insan kurbanların tanrıları memnun ettiğini öğretti ve kendileri de *maraé*'lerde, ilk doğan çocukları dışında tüm çocuklarını kurban ettiler. Bu kanlı töre, ilk domuz, yani "kutsal domuz" dışında hepsinin kurban edildiği yedi domuz efsanesi ile sembolize edildi.

Bunu vahşilik olarak eleştirmekte fazla aceleci davranmayalım. Pek çok başka ilkel halkın da sahip olduğu bu zalim zorunluluk, derinde yatan sosyal ve genel sebeplere dayanır. Eskiden Maori ırkının olduğu gibi çok doğurgan ırklarda sınırsız nüfus artışı, hem bireysel, hem de ulusal varlığın kendisi için bir tehlikedir. Kuşkusuz adalardaki yaşam yeterince kolaydı ve yaşamak için gerekenleri edinmek fazla çaba gerektirmiyordu. Ama alan çok sınırlıydı ve zayıf kanoların geçemediği engin okyanus ile çevrelenmişti. Devamlı sayıları artmakta olan bir halk için kısa sürede yetersiz hale gelmiş olmalıydı. Denizde yeterince balık, ormanda yeterince meyve yoktu. Kıtlığın başgöstermesi uzun sürmeyecek ve dünya üzerinde her yerde olduğu gibi, sonuç olarak yamyamlığı getirecekti.

İnsanların öldürülmesini engellemek için, Maori'ler çocukların öldürülmesine razı olmak zorunda kaldı. Areoi'ler ortaya çıktıklarında yamyamlığın çoktan bir gelenek halini almış olduğu-

nu ve bununla savaşmak ve nedenlerini ortadan kaldırmak için çocuk öldürülmesi kavramını ortaya attıklarını belirmek gerek. Geleneklerinde çocuk öldürmenin belirli bir azalma gösterdiği söylenebilir, yine de bu gözlemin kötücül komikliği vodvilcilerin eğlenmesi için bir konu teşkil edebilir. Kuşkusuz Areoi'ler, bu ilerleme seviyesini elde edebilmek için bile sıradışı bir çaba harcamak zorunda kaldılar. Muhtemelen, bunu ancak halkın gözünde tanrı yetkisine sahip oldukları izlenimini yaratarak başarabilirlerdi.

Nihai olarak, çocukların öldürülmesi, ırkın ayıklanması konusunda güçlü bir yoldu. Korkunç ilkdoğan hakkı, yaşama hakkı, ırkın gücünü yorgun bir kanın zararlı etkisinden koruyarak sağlam tuttu. Dahası, bütün bu çocuklarda, en erken yaşlarından itibaren değişmez bir gurur bilinci yaşattı. Bu gururun ilkel gücü ve son çiçeği, büyük, fakat ölmekte olan bir ırkın, hâlâ hayranlık duyduğumuz son evlatlarıdır.

Ölümün daimi görüntüsü ve sık sık geri dönmesi, sonuç olarak sert, ama canlandırıcı bir öğreti idi. Savaşçılar acıyı küçümsemeyi öğrendi ve tüm bir ulus onu tropik halsizlikten ve sonsuz tembelliğin getirdiği bitkinlikten koruyan derin, duygusal bir fayda edindi. Kurbanın yasa ile yasaklandığı günden itibaren Maori'lerin düşmeye başladığı ve sonunda tüm ahlaki canlılıklarını ve fiziksel verimliliklerini kaybettikleri tarihi bir gerçektir. Sebep bu olmasa bile, en azından bu rastlantı, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olarak kalmaktadır.

Belki de Areoi'ler kurban etmenin derin erdemini ve sembolik gerekliliğini anlamışlardır...

Areoi toplumunda, fahişelik kutsal bir görevdi. Biz bunu değiştirdik. Biz üzerine kendi medeniyetimizin cömertliğini yığalı

beri fahişelik Tahiti'de yok olmamıştır. Tam tersine, gelişmektedir. Ne zorunlu, ne de kutsaldır. Kısaca affedilemezdir ve ihtişamdan yoksundur.

Dini saygınlık babadan oğula geçmekteydi ve bunun başlangıcı bebekliğe kadar uzanıyordu.

Toplum başta on iki loncaya ayrılıyordu. Her birinin büyük ustası, on iki ilk Areoi'den biriydi. Sonra ikinci derece ustalar ve sonra çıraklar geliyordu. Değişik dereceler, kollarda, bedenin yanlarında, omuzlarda ve ayak bileklerindeki özel dövmelerle belirleniyordu.

Areoi'lerin *Matumua*'sı, kralın taç giymesi sırasında yapılan eski zamanlara ait bir Maori gösterisidir.

Yeni hükümdar şatafatlı giysilere bürünmüş ve adanın önde gelen erkekleri tarafından çevrelenmiş olarak sarayından çıkar. Areoi'lerin büyük ustaları, saçlarında nadir tüylerle birlikte, önünden gitmektedir.

Kral yanındakilerle beraber *maraë*'ye gider.

Eşikte bekleyen rahipler onu gördükleri zaman, borularını ve davullarını yüksek sesle çalarak törenin başladığını bildirirler.

Sonra, kral tapınağa girdiğinde bir insan kurbanı, bir cesedi, tanrı heykelinin önüne koyarlar.

Kral ile rahipler bir arada dualar söyler, bu arada bir rahip kurbanın iki gözünü çıkarır. Sağ gözü tanrıya, sol gözü krala sunar. Kral kanlı gözü yutacakmış gibi ağzını açar, ama rahip gözü geri çekerek cesede geri koyar.[1]

Tanrının heykeli, rahipler tarafından taşınan oymalı bir tahtırevanın üzerine yerleştirilir. Başrahibin omuzlarının üzerine oturan kral, Areoi'ler eşliğinde, sanki bir yolculuğa çıkmak üze-

1 Bu törenin sembolik önemini yanlış anlamak mümkün değildir. Açıkça, yamyamlık yasaklanmaktadır.

reymiş gibi heykeli deniz kıyısına kadar takip eder. Yol boyunca dans eden rahipler, boru ve davul çalmayı hiç bırakmamıştır.

Çoğunluk arkadan, sessizce ve saygı ile takip eder.

Kutsal kano deniz kıyısında, küçük bir koyda hafifçe sallanarak beklemektedir. Bu tören için yeşil dallar ve çiçekler ile süslenmiştir. İlk önce heykel kanoya yerleştirilir. Sonra kralın elbiseleri çıkarılır ve rahipler onu, Atua Mao'ların (köpekbalığı tanrıların) gelip okşayıp yıkadığı denize doğru götürürler.

Böylece, tanrı tarafından tapınakta ilk kez kutsanmasının ardından, tanrının gözleri önünde ikinci defa deniz tarafından kutsanan kral kanoya çıkar. Orada başrahip kalçalarına *maro oüroü*'yü sarar ve başına *taoü mata*'yı koyar. Bunlar egemenlik göstergeleridir.

Kutsal kanonun başında dimdik duran kral, kendini halkına gösterir.

Ve bu görüntü üzerine halk sonunda uzun sessizliğini bozar ve her yerde şu haykırışlar yankılanır:

"*Maëva Arii* (kralımız, çok yaşa)!"

İlk sevinç dolu kargaşa yatıştığında, kral heykelin biraz önce üzerinde olduğu kutsal sedire oturtulur. Sonra, neredeyse geldikleri tören sırasını izleyerek, yine *maraë*'ye yönelirler.

Yine rahipler heykeli taşımaktadır. Şefler kralı taşımaktadır. Yine alayın geçişini, müzikleri ve dansları ile açarlar.

Halk arkadan takip eder. Ama şimdi kendilerine neşeye verdiklerinden, artık devamlı bağırmaktadırlar:

"*Maëva Arii*!"

Heykel ciddiyet içinde sunaktaki yerine konulur.

Sonunda bu dini tören biter ve halkın kutlamaları başlar.

Tıpkı tapınakta tanrılar ile ve denizde doğa ile ayin yaptığı gi-

bi, şimdi kral halkı ile ayin yapmalıdır.[1] Hasırların üzerine çökmüş olan kral, şimdi *halkının en yüksek hürmetlerini* kabul eder.

Bu, vahşi bir halkın çılgına dönmüş hürmetidir.

Tüm bir kalabalık *bir adama* duydukları sevgiyi ifade ederler ve bu adam kraldır. Bir adam ile bir kalabalık arasındaki diyaloga benzeyen, korkutucu olacak derecede şatafatlı bir manzaradır bu. Yarın o en yüksek efendi olacak, kullarının kaderlerine özgürce karar verecektir ve tüm gelecek onundur. Kalabalığın ise yalnızca bu anı vardır.

Tamamen çıplak kadın ve erkekler, kralın çevresini alarak şehvet uyandırıcı danslar etmeye başlarlar. Kralın bedeninin belli kısımlarına, kendi bedenlerinin belli kısımları ile dokunmaya çalışırlar. Her zaman dokunuşlardan kaçınmak veya kirlenmeden korunmak mümkün değildir. Halkın heyecanı artar; çılgınlığa döner. Huzur dolu ada korkunç haykırışlarla titrer. Çöken akşam, esrik bir çılgınlık içindeki kalabalığın fantastik manzarasını sunar.

Aniden kutsal boru ile davul yine duyulur.

Tören sona ermiş, festival bitmiştir; dağılma işareti verilmiştir. En çılgınları bile itaat eder ve herkes çekilir. Ani, mutlak bir sessizlik çöker.

Kral ayağa kalkar; ciddiyetle ve ihtişam içinde, maiyeti eşliğinde saraya girer.

* * *

Yaklaşık on beş gündür, daha önce nadiren görülen sinekler

1 Geleneklerin kaydını tutan misyonerlerin, kolayca anlaşılabilecek sebeplerle, başka pek çok kişiye iftira ettikleri gibi, bu konuda etki etmeye çalıştıkları halkın atalarına da iftira etmiş olmalarından korkulmalıdır. Ama bütün şiddetine, tuhaflığına, hatta iticiliğine rağmen, bu önemli törenin tuhaf bir güzelliğe sahip olduğu da kabul edilmelidir.

sürü halinde uçuşuyorlar ve katlanılmaz hale geldiler.

Ama Maori'ler sevinç içinde. Palamutlar ve tonbalıkları yüzeye geliyorlar. Sinekler, balık avı sezonunun, çalışma sezonunun yaklaştığını haber veriyorlar. Ama Tahiti'de, işin aynı zamanda eğlence olduğunu unutmayalım.

Herkes oltalarının ve iğnelerinin sağlamlığını deniyor. Kadınlar ve çocuklar, sıradışı bir hareketlilik ile ağları, daha doğrusu hindistancevizi yapraklarından yapılmış uzun parmaklıkları, kıyı ile, kara ile resifler arasındaki deniz dibini istila eden mercanların üzerine çekiyor. Bu yöntemle, tonbalıklarının çok sevdiği bazı küçük yem balıkları yakalanıyor.

Üç haftadan kısa süren hazırlıklar tamamlandıktan sonra, iki büyük kano birbirine bağlanıyor ve denize indiriliyor. Pruvaya, arkadan bağlanan iki ip ile kolayca kaldırılan çok uzun bir olta konulmuş. Oltaya bir kanca ve bir yem takılmış. Balık ısırır ısırmaz sudan çekiliyor ve tekneye yükleniyor.

Güzel bir sabah denize açılıyoruz –doğal olarak festivale ben de katılıyorum– ve kısa süre sonra resiflerin oluşturduğu hattı aşıyoruz. Açık denize doğru epey açılmaya cesaret ediyoruz. Başı suyun üzerinde, bir kaplumbağanın geçişimizi izlediğini hâlâ görebiliyorum.

Balıkçılar keyifli bir havadalar ve hevesle kürek çekiyorlar.

Mara[1] mağaralarının tam karşısında bulunan, denizin çok derinleştiği, "Ton deliği" adını verdikleri bir noktaya geliyoruz.

Burada geceleyin, köpekbalıklarının ulaşamadığı bir derinlikte tonbalıklarının uyuduğu söyleniyor.

Deniz kuşlarından bir bulut, tonbalıkları için tetikte, deliğin tepesinde dolanıyor. Balıklardan biri belirdiğinde kuşlar inanıl-

1 *Mara* sözcüğü budistlerin dilinde de bulunur ve *ölümü* ve paralelinde *günahı* simgeler

maz bir hızla aşağı dalıyor, sonra gagalarında etten bir kurdele, tekrar yükseliyorlar.

Denizde ve havada her yerde, hatta kanolarımızda, katliam tasarlanıyor ve yerine getiriliyor.

Arkadaşlarıma neden "ton deliğinden" aşağı uzun bir olta bırakmadıklarını sorduğumda, kutsal bir yer olduğundan bunun mümkün olmadığını söyleyerek yanıt veriyorlar.

"Denizin tanrısı orada yaşıyor."

Bunun ardında bir efsane olduğundan kuşkulanıyorum ve zorluk çekmeden bana anlatmalarını sağlıyorum.

Roüa Hatou, bir tür Tahiti Neptün'ü, burada denizin dibinde uyumaktadır.

Bir Maori, bir seferinde burada avlanmaya kalkmış, oltası tanrının saçına takılmış ve tanrı uyanmıştır.

Gazapla dolan tanrı yüzeye çıkarak, uykusunu bölme cüretini kimin gösterdiğini görmek ister. Suçlunun bir insan olduğunu görünce, tüm insan ırkının, bir tanesinin saygısızlığını ödemek için yok olması gerektiğine karar verir.

Ama gizemli bir hoşgörü sonucunda, suçu asıl işleyen cezadan kurtulur.

Tanrı ona, tüm ailesi ile birlikte *Toa Marama*'ya gitmesini söyler. Bazılarına göre burası bir ada veya dağ, diğerlerine göre ise bir kano ya da "gemidir".

Balıkçı ile ailesi söylenen yere gittikten sonra, okyanusun suları yükselmeye başlar. Yavaş yavaş en yüksek dağları kaplar ve *Toa Marama* üzerinde (veya içinde) saklananlar dışında tüm canlılar yok olur.

Sonra adalarda tekrar çoğalırlar.[1]

1 Bu efsane, Tufan'ı açıklayan pek çok Maori efsanesinden biridir.

"Ton deliğini" ardımızda bıraktık ve kanonun başı bir adama oltayı denize doğru uzatmasını ve kancayı bırakmasını söyledi.

Uzun dakikalar boyunca bekledik, ama tek bir ısırık bile gelmedi.

Şimdi bir başka kürekçinin sırası gelmişti ve bu sefer muhteşem bir tonbalığı ısırdı ve oltanın aşağı doğru bükülmesine sebep oldu. Dört güçlü kol, arkadaki iplere asılarak oltayı çekti ve tonbalığı yüzeyde belirdi. Ama aynı anda kocaman bir köpekbalığı dalgaların üzerinden atladı. Korkunç dişleriyle birkaç kez saldırdı. Kancanın üzerinde, balığın başı dışında hiçbir şey kalmamıştı.

Kanonun başı bir işaret verdi. Oltayı attım.

Kısa sürede muazzam bir tonbalığı yakaladık. Ona fazla dikkat etmeden, arkadaşlarımın kendi aralarında gülmekte ve fısıldaşmakta olduklarını duydum. Kafasına indirilen darbelerle ölen hayvan, ölüm sancıları içinde, teknenin dibinde kıvrandı. Bedeni parlak, çok yüzeyli bir aynaya dönüştü ve binlerce ateşin ışıklarını yansıttı.

İkinci kez yine şanslıydım.

Fransız'ın iyi şans getirdiği açıktı. Arkadaşlarım sevinç içinde beni kutladılar, şanslı bir adam olduğum konusunda ısrar ettiler ve ben, kendimden oldukça memnun, itiraz etmedim.

Ama bütün bu övgülerin ortasında, ilk seferinde olduğu gibi, açıklanmayan bir fısıldaşmanın ve gülüşmenin sürdüğünü fark ettim.

Balık avı akşama kadar devam etti.

Küçük yem balıkları tükendiği zaman, güneş kızıl alevlerini ufukta saçıyordu ve kanomuz on harika tonbalığı ile yüklenmişti.

Dönmeye hazırlanıyorlardı.

Her şey düzene konulurken, gençlerden birine, avladıklarıma eşlik eden fısıltıların ve gülüşmelerin anlamını sordum. Yanıt vermeyi reddetti. Ama bir Maori'nin ısrara ne kadar az dayanıklı olduğunu bildiğimden ısrarlıydım.

Sonunda bana sırrı açtı. Eğer balık kancaya alt çenesinden yakalanırsa –ve her iki balığım da bu şekilde yakalanmıştı–bu, *vahina*'nın, *tané*'sinin yokluğunda sadakatsiz olduğunu gösterirdi.

İnanmadan gülümsedim.

Ve geri döndük.

Gece tropiklerde hızla çöker. Erken davranmak önemlidir. Yirmi iki çevik kürek aynı anda denize daldı, sonra yine daldı ve kendilerini teşvik etmek için kürekçiler küreklerine ahenkli haykırışlarla eşlik ettiler. Kanolarımız arkada fosforlu bir dümen suyu bırakıyordu.

Çılgınca bir kaçışın duygularını hissediyordum. Okyanusun öfkeli efendileri bizi kovalıyordu. Çevremizde korkmuş, meraklı balıklar, tanımlanamaz şekiller alarak sürü halinde sıçrıyorlardı.

İki saat sonra, en dıştaki resiflere yaklaşıyorduk.

Deniz burada öfkeyle çırpınır ve dalgalar yüzünden geçiş tehlikelidir. Kanoyu doğru bir şekilde yönlendirmek kolay değildir. Ama yerliler becerikliydi. Fazla ilgilenmeden, ama tamamen korkumu da atamadan, mükemmel bir şekilde gerçekleştirilen operasyonu izledim.

İlerimizdeki kara hareket eden ateşlerle aydınlanmıştı. Kuru hindistancevizi dallarından yapılmış kocaman meşalelerdi bunlar. Muhteşem bir manzaraydı. Balıkçıların aileleri bizi, aydın-

lanmış denizin kenarındaki kumlukta bekliyordu. Şekillerden bazıları oturmuş ve kıpırtısızdı; diğerleri kıyı boyunca, meşaleleri sallayarak koşuyorlardı; çocuklar orada burada sıçrıyor, tiz haykırışları uzaktan duyulabiliyordu.

Güçlü bir hareketle kano kuma çıktı.

Hemen ganimetin paylaşılmasına giriştiler.

Tüm balıklar yere konuldu ve grubun başı onları, tonbalığı avında ya da yem olarak kullanılan balıkların yakalanmasında kaç kişi yer aldıysa –erkekler, kadınlar, çocuklar– o kadar eşit parçaya böldü.

Otuz yedi parça vardı.

Vahina'm zaman kaybetmeden küçük bir balta aldı, biraz odun kırdı ve ben giysilerimi değiştirip, akşam serinliğine karşı üzerime birşeyler geçirirken ateşi yaktı.

Bizim iki parçamızdan biri pişirildi; kendisininkini Tehura kaldırdı.

Sonra bana gün boyunca olanları sordu ve ben hevesle merakını tatmin ettim. Çocuksu bir memnuniyet içinde her şeyden zevk alıyordu ve ben onu, beni meşgul eden gizli düşüncelerden şüphelenmesine izin vermeden izledim. İçimde, derinlerde, geçerli bir sebep olmadan, artık sakinleştiremeyeceğim bir huzursuzluk doğmuştu. Tehura'ya o soruyu sormak için yanıyordum... ve kendi kendime sormam boşunaydı, "Ne işe yarayacak?" Ben, kendim yanıtladım, "Kim bilir?"

Yatma saati geldi ve ikimiz yan yana uzanmışken, aniden sordum:

"Akıllıca davrandın mı?"

"Evet."

"Ve bugünkü âşığın, zevkine göre biri miydi?"

"Âşığım yok."

"Yalan söylüyorsun. Balıklar konuştu."

Tehura doğruldu ve gözlerini bana dikti. Yüzünde, benim tanımadığım sıradışı bir gizem, heybet ve tuhaf ihtişam ifadesi vardı ve onun normalde neşeli ve hâlâ çocuksu yüzünde böyle bir ifadeyi görmeyi beklemiyordum.

Küçük kulübemizin havası değişti. *Aramıza yüce birşeylerin girdiğini hissettim.* Kendime rağmen Inanç'ın etkisine boyun eğdim ve yukarıdan bir mesaj beklemeye başladım. Bu mesajın geleceğinden kuşkum yoktu; ama, bir tür körinancın içinde de olsa, bu şekilde kök salmış bir inancın parlak eminliğine rağmen, şüpheciliğimizin verimsiz kibri hâlâ üzerimdeki etkisini koruyordu.

Tehura yavaşça kapımıza doğru sürünerek sıkıca kapalı olduğundan emin oldu ve odanın ortasında kadar geri geldiğinde şu duayı yüksek sesle söyledi:

Kurtar beni! Kurtar beni!
Akşam oldu, Tanrıların akşamı!
Beni gözet, Ah Tanrım!
Beni sıkı gözet, Ah Tanrım!
Beni büyülerden ve kötü düşüncelerden koru.
Beni ani ölümden koru.
Ve kötülük ve lanet gönderenlerden;
Toprakların paylaşılması üzerine kavgalardan koru beni,
Ki barış üzerimizde hüküm sürsün!
Ah Tanrım, beni gazap dolu savaşçılardan koru!
Beni yanılgıyla tehdit edenden koru,
Beni titretmekten zevk alandan,

Tüyleri her zaman kabarandan!

Ki sonunda ben ve ruhum yaşasın,

Ah Tanrım!

O akşam Tehura'nın duasına içtenlikle katıldım.

Duasını bitirdiği zaman, gözleri yaşlarla dolu, bana doğru geldi.

"Bana vurmalısın, bana pek çok, pek çok sefer vurmalısın."

Yüzündeki derin anlamda ve bu yaşayan et heykelinin mükemmel güzelliğinde, Tehura tarafından uyandırılan bir ilahın hayalini gördüm.

Doğanın şaheserine karşı kalkarsa, bırak ellerim sonsuza dek lanetlensin!

Bu şekilde çıplak, gözyaşları içinde ve sakin, bana turuncu-sarı saflık örtüsüne, Bhixu'nun turuncu-sarı örtüsüne sarılmış gibi göründü.

Tekrarladı, "Bana vurmalısın, bana pek çok, pek çok sefer vurmalısın; aksi halde uzun süre boyunca öfkeli olur, sonra hastalanırsın."

Onu öptüm.

Ve şimdi onu şüphe olmadan sevdiğime, ona hayranlık duyduğum ölçüde sevgi duyduğuma göre, Buda'nın şu sözlerini kendi kendime yineliyorum:

"Nezaketle fethetmelisin öfkeyi; ve iyilikle fethetmelisin kötülüğü; ve gerçekle fethetmelisin yalanı."

O akşam ilahi idi, diğerlerinden çok daha ilahi –ve gün pırıl pırıl doğdu.

Sabahleyin annesi bize biraz taze hindistancevizi getirdi.

Bir bakışla Tehura'yı sorguladı. *Biliyordu.*

Güzel bir yüz ifadesi oyunuyla, bana sordu:

"Dün balık tutmaya gittin. Her şey yolunda gitti mi?"
Yanıt verdim:
"En kısa sürede yine gitmeyi ümit ediyorum."

* * *

Fransa'ya dönmek zorunda kaldım. Zorunlu aile meseleleri beni geri çağırıyordu.

Hoşça kal, konuksever ülke, harikalar dolu topraklar, özgürlüğün ve güzelliğin yuvası!

Seni terk ediyorum, iki yaş daha yaşlı, ama yirmi yıl daha genç; geldiğim zamankinden daha *barbar*, ama yine de daha *bilge*.

Evet, vahşiler gerçekten de, eski medeniyetin insanına çok şey öğretti; bu cahil insanlar ona yaşama ve mutlu olma sanatında pek çok şey öğretti.

Hepsinden öte, bana kendimi daha iyi tanımayı öğrettiler; bana en derin gerçeği söylediler.

Bu senin sırrın mıydı, sen gizemli dünya? Ah tüm ışıkların gizemli dünyası, içimde bir ışık yaktın ve senin antik güzelliğine hayran kaldım, ki doğanın çok eski gençliğidir o. İnsan ruhunu –artık açmayan bir çiçek ve artık kokusunu kimsenin koklamayacağı– anladığım ve sevdiğim için daha iyi bir insan oldum.

Güverteye çıkma zamanı geldiğinde rıhtımı terk ederken, Tehura'yı son kez gördüm.

Geceler boyunca ağlamıştı. Şimdi bitkin ve üzgün, ama sakin, bir taşın üzerinde ayaklarını sarkıtarak, güçlü kıvrak ayakları çamurlu suya dokunarak oturuyordu.

Sabahleyin kulağının arkasına taktığı çiçek, solgun, dizlerinin üstüne düşmüştü.

Orada burada, ona benzeyen kadınlar vardı, yorgun, sessiz, hüzünlü, hepimizi –bir günlük âşıklarını– sonsuza dek, uzaklara taşıyacak olan geminin koyu dumanını, akıllarından tek bir düşünce geçmeden seyreden.

Gittikçe daha uzaklaşırken, geminin köprüsünden, teleskopla hâlâ dudaklarında eski Maori dizelerini okuyabiliyormuşuz gibi geldi bize:

Siz güneyin ve doğunun nazik rüzgârları
Başımın üstünden hassas oyunlarla birleşen,
Komşu adaya koşun.
Orada, en sevdiği ağacın gölgesinde,
Beni terk edeni bulacaksınız.
Ona söyleyin beni ağlarken gördüğünüzü.

Gauguin ne tam olarak eğitimli bir adamdı, ne de incelikli bir stilist. Ama bir yazar olarak, en az ressam kimliği ile olduğu kadar engelsiz ve kısıtsız ifade etti kendisini; keskin bir gözlem yeteneği ve karşılaştığı tüm şeylerin doğası hakkında bitmek tükenmek bilmez bir merakı vardı ve zaman zaman zor, hatta bazen son derece nahoş bir adam olsa da, mizacı tüm yaratıcı gayretlerinde çıkış bulan sıcakkanlı bir insandı. Dolayısıyla, Gauguin'in edebi tanıklığı, Delacroix'nın Günlük'ü ya da Van Gogh'un mektupları kadar kıymet buluyor. Noa Noa -Tahiti dilinde koku için kullanılan bir sözcük- Gauguin'in yazıları içinde en çok bilinenidir. Son altmış yıl boyunca, onu Düşler Ülkesi'nden çağdaş bir rapor niyetine okuyan binlerce kişiyi, heyecan verici bir otobiyografi, Okyanusya kültürüne ilişkin anlayışımıza bir katkı ya da Gauguin'in sanatını takdir etmemiz için bir yardımcı olarak büyüledi...

O tuhaf, yine de horgörülemez adamın duygularını paylaşan okuyucu, özel bir anda bu Mutsuzluk Dağı'nın şöyle yazabildiğini görmekten memnunluk duyacaktır:

"Medeniyet yavaş yavaş üzerimden dökülüyor. Yalın bir şekilde düşünmeye ve komşum için pek az nefret hissetmeye başlıyorum -daha doğrusu onu sevmeye başlıyorum. Özgür bir yaşamın tüm keyifleri -hayvani ya da insani- artık benim. Yapay olan, geleneksel, alışılmış olan her şeyden kaçtım. Gerçeğe, doğaya giriyorum."

Paul Gauguin

Noa Noa

ithaki